МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами та аналіз ефективності їх використання»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
6 курсу, ОМОЗ-24-1 групи,
спеціальності (071 «Облік і оподаткування»),
освітня програма («Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»
заочної форми навчання)

підпис здобувача вищої освіти

ЯРОШЕНКО
Анастасія
Олегівна

Науковий керівник

підпис керівника

ГУРІНА
Наталія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент

Гарант освітньо-професійної програми

підпис керівника

КОЛІСНИК
Олена Пилипівна,
кандидат економічних наук, доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри обліку та аудиту
протокол від 12.01. № 12

підпис завідувача кафедри

ЛІСОВИЙ А.В.,
доктор економічних наук, професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 9 23.01.2026
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

до захисту 23.01.26
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 (добре) 06.02.2026
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: В.С. Калінська
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

О.П. Коліснік
(підпис) (ініціали, прізвище)

В.М. Мегеленя
(підпис) (ініціали, прізвище)

Б.М. Заньков
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар Д.Л. Сурак

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	20		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	40		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал (презентація)	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	26		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	-		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	41		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	81		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
81	B	4 (добре)	06.02.2026	

Правила переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра обліку та аудиту

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри О.П. Колісник
_____
«21» 10 2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Ярошенко Анастасії Олегівни

1. Тема кваліфікаційної роботи Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами та аналіз ефективності їх використання

Затверджена наказом ректора від «04» грудня 2024 р. №1818

2. Строк здачі закінченої роботи «16» грудня 2025 р.

3. Цільова установка: Провести наукове дослідження за темою.

Мета роботи полягає у дослідженні методів обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами та оцінці ефективності їх використання на підприємствах, що дозволяє підвищити раціональність формування запасів і оптимізувати витрати. Аналіз надходження та використання виробничих запасів підприємства.

Об'єктом дослідження виступають виробничі запаси підприємств та процеси їх обліку, контролю та оптимізації

Предметом дослідження є методи та інструменти обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами

4. Вихідні дані до роботи звітність підприємства

5. Перелік графічного матеріалу 15 таблиць, 8 рисунків

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ. 1.1. Економічна сутність виробничих запасів та їх роль у функціонуванні підприємства. 1.2. Класифікація та оцінка запасів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА. 2.1. Організаційні підходи до побудови системи обліку

виробничих запасів підприємств. 2.2. Відображення операцій з
виробничих запасів та рекомендації з його удосконалення. 2.3. Виробничі
у фінансовій звітності підприємства та напрями її удосконалення у
«БЕВЕРЛІ-ВУДС». РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІК
АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧ
ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА. 3.1. Аналіз надходження та викорис
виробничих запасів підприємства. 3.2. Обґрунтування заходів з удоскона
обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів робот	
		За планом	Факт
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	21.10. - 25.10.2024 р.	21.10. - 25.1
2.	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику		
2.1	першого	15.05.2025 р.	15.05.2
2.2	другого	30.09.2025 р.	30.09.2
2.3	третього	01.12.2025 р.	01.12.2
3.	Підготовка вступу та висновків	09.12.2025 р.	09.12.2
4.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	16.12.2025 р.	16.12.2
5.	Попередній захист роботи	26.12.2025 р.	26.12.2
6.	Перевірка роботи на плагіат	14.01.2026 р.	14.01.2
7.	Отримання відгуку керівника роботи	20.01.2026 р.	20.01.2
8.	Отримання зовнішньої рецензії	27.01.2026 р.	27.01.2
9.	Допуск до захисту зав. кафедрою	30.01.2026 р.	30.01.2
10.	Захист роботи	06.02.2026 р.	06.02.2

8. Дата видачі завдання «28»жовтня 2024 р.

9. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Гуріна Н.В
(підпис) (прізвище, ініц

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Колісник О.
(підпис) (прізвище, ініц

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Ярошенко Я
(підпис) (прізвище, ініц

1

ПІБ авт

ПІБ нау

Тип робо
(курсова,
(проєкт)

Тема робот

Рік написання

Оригінальний те
складає %

Схожість %

Цитати%

Відповідальна особа

Факультету податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра обліку та аудиту

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи (проєкту)
на академічний плагіат

ПІБ автора твору	Ярошенко Анастасія Олегівна
ПІБ наукового керівника	Гуріна Н. В.
Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт)	Кваліфікаційна робота
Тема роботи	Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами та аналіз ефективності їх використання
Рік написання	2025
Оригінальний текст у роботі складає %	79,42%
Схожість %	20.58%
Цитати%	1.01%

Відповідальна особа Судак Д. Л. (підпис)
(П.І.Б.)

АНОТАЦІЯ

Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами та аналіз ефективності їх використання

Мета роботи полягає у дослідженні методів обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами та оцінці ефективності їх використання на підприємствах, що дозволяє підвищити раціональність формування запасів і оптимізувати витрати.

Завданнями роботи є визначення теоретичних основ обліку та контролю запасів, аналіз практичних підходів до управління виробничими ресурсами, оцінка ефективності їх використання та розробка рекомендацій щодо удосконалення процесів обліку та аналітики.

Предметом дослідження є методи та інструменти обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами.

Об’єктом дослідження виступають виробничі запаси підприємств та процеси їх обліку, контролю та оптимізації.

Базою дослідження виступають статистичні та фінансові дані підприємств, методичні матеріали, наукові публікації та нормативно-правові акти у сфері обліку та управління запасами.

За результатами дослідження сформульовані практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління запасами, що дозволяють оптимізувати обліково-аналітичні процеси та зменшити витрати підприємства.

Одержані результати можуть бути використані керівниками підприємств, бухгалтерами, аналітиками та фахівцями з логістики для поліпшення процесів планування та контролю виробничих запасів.

Робота містить 71 сторінок, 15 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 44 найменування, 4 додатки.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, аналітика, ефективність використання, управління запасами, контроль.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2026

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ 13

1.1. Економічна сутність виробничих запасів та їх роль у функціонуванні підприємства 13

1.2. Класифікація та оцінка запасів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку 18

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА 23

2.1. Організаційні підходи до побудови системи обліку виробничих запасів підприємств 23

2.2. Відображення операцій з обліку виробничих запасів та рекомендації з його удосконалення 26

2.3. Виробничі запаси у фінансовій звітності підприємства та напрями її удосконалення у ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» 34

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА 43

3.1. Аналіз надходження та використання виробничих запасів підприємства 43

3.2. Обґрунтування заходів з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами 51

ВИСНОВКИ 56

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 59

ДОДАТКИ 64

ВСТУП

Актуальність теми. Виробничі запаси є однією з ключових складових оборотних активів, від рівня, структури та швидкості їх обігу значною мірою залежать безперервність виробничого процесу, собівартість продукції, фінансові результати та платоспроможність суб'єктів господарювання.

Раціональне управління виробничими запасами неможливе без якісного обліково-аналітичного забезпечення, яке формує повноту, достовірність та своєчасність інформації для прийняття управлінських рішень. Недосконаліть системи бухгалтерського обліку, слабка аналітична підтримка, надлишкові або, навпаки, дефіцитні запаси призводять до заморожування оборотного капіталу, зростання витрат на зберігання, втрат від псування матеріалів і зниження ефективності діяльності підприємства в цілому.

Особливої ваги ця проблематика набуває в сучасних вимогах цифровізації облікових процесів, упровадження автоматизованих систем управління ресурсами та підвищення вимог до прозорості фінансової інформації. Аналіз ефективного використання запасів виробництва дає змогу виявити внутрішні резерви підвищення продуктивності, оптимізувати обсяги закупівель, прискорити оборотність активів і зміцнити фінансову стійкість підприємства.

Стан дослідження. Тематику досліджували такі вчені – Заюков І. В., Огійчук М. Ф., Осадча О. О., Шарманська В. М., Новицький П. В., Кривешко О. В., Шпарик Я. Я., Мельник Н. В., Степаненко О.І., Кулинич М.Б., Сорока С.В., Сич Д.М., Бруханський Р. Ф., Васільєва Л. М., Соколенко А. І., Верига Ю. А., Фабіянська В. Ю. та інші.

Мета роботи полягає у дослідженні методів обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами та оцінці ефективності їх використання на підприємствах, що дозволяє підвищити раціональність формування запасів і оптимізувати витрати.

Досягнення мети здійснювалось шляхом вирішення наступних **завдань**:

1) розкрити економічну сутність виробничих запасів та їх роль у

функціонуванні підприємства;

2) розглянути класифікацію та оцінку запасів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;

3) дослідити нормативно-правове регулювання обліку та аудит виробничих запасів;

4) обґрунтувати організаційні підходи до побудови системи обліку виробничих запасів підприємств;

5) проаналізувати відображення операцій з обліку виробничих запасів та дати рекомендації з його удосконалення;

6) охарактеризувати виробничі запаси у фінансовій звітності підприємства та напрями її удосконалення у ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»;

Об'єктом дослідження магістерської роботи є виробничі запаси підприємств та процеси їх обліку, контролю та оптимізації.

Предметом дослідження є методи та інструменти обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами.

Компанія ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» є офіційним представником клеїв компанії H. B. Fuller (Німеччина). Пропонує широкий спектр клеїв для деревообробки, меблевого виробництва, поліграфії, упаковки та інших сфер. Інноваційні клейові технології дозволяють компанії H. B. Fuller, майже 125 років вирішувати найскладніші завдання наших клієнтів.

Компанія ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» представлена на ринку України з 1999 р. та є офіційним представником Forbo Swift Adhesives. Група Forbo Swift є одним з лідерів міжнародного ринку виробництва і постачання промислових клеїв, орієнтуючись на специфічні потреби ринку з урахуванням змінних тенденцій у виробничій сфері: поліграфія, упаковка, текстиль, гігієнічна продукція, тютюнова продукція, деревообробка, упаковка в еластичні матеріали.

На сьогоднішній день міжнародна мережа виробництва, що складається з 30 представництв, здійснює тісне співробітництво та консультацію щодо використання продукції, що випускається. Адреса ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» - 03028, Україна, місто Київ, проспект Науки, будинок, 42/1. Телефон +380 (68)

128-46-60. Дата заснування 15.12.2016 рік. Директором є Лобода Сергій Григорович. Код ЄДРПОУ – 41030859. Статутний капітал - 200 000 грн.

Основним видом діяльності є оптова торгівля, торгівля деревиною, технічним обладнанням. Вибір організаційного підходу залежить від розміру підприємства та кількості підрозділів, структури та специфіки виробництва (серійне чи масове виробництво, нестандартні продукти тощо), вимог до обліку та контролю запасів (деталізація, автоматизація, інтеграція з іншими процесами підприємства), можливостей для впровадження нових технологій обліку та контролю. Основні показники економічної діяльності товариства узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники економічної діяльності ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» за період 2023-2024 рр.

Показники діяльності	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Зареєстрований капітал, тис. грн.	200	200	0
Додатковий капітал, тис. грн	0	0	0
Резервний капітал, тис. грн	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн	1 320,8	1 724,3	403,5
Чистій дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис грн.	23 832,3	45 075,2	21 242,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	19 781	38089,2	18 308,2
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис. грн.	286,4	403,5	117,1
Витрати на оплату праці, тис. грн.	1 260	1 470	210
Середньооблікова чисельність працюючих, чол.	7	7	0
Середньомісячна заробітна плата, грн	15 000	17 500	2 500

Джерело: складено автором за даними ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Аналіз основних показників економічної діяльності ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» за 2023–2024 рр. свідчить про загалом позитивну динаміку розвитку підприємства та зростання масштабів його господарської діяльності. Протягом досліджуваного періоду зареєстрований, додатковий та резервний капітал залишалися незмінними, що вказує на відсутність змін у структурі власного

капіталу та на те, що розширення діяльності здійснювалося без залучення додаткових внесків власників.

Водночас спостерігається суттєве зростання нерозподіленого прибутку — на 403,5 тис. грн, що є наслідком отримання чистого прибутку у 2024 році та свідчить про фінансову стійкість товариства. Накопичення прибутку може бути зумовлене як зростанням обсягів реалізації, так і більш раціональним використанням наявних ресурсів та оптимізацією витрат.

Чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році зріс майже вдвічі порівняно з 2023 роком, що відображає розширення ринків збуту, збільшення обсягів продажу або підвищення цін на продукцію та послуги товариства. Таке зростання доходів могло бути результатом активізації маркетингової діяльності, укладання нових контрактів, підвищення попиту на продукцію підприємства або загального пожвавлення ринкової кон’юнктури.

Разом із доходами значно зросла і собівартість реалізованої продукції — на 18 308,2 тис. грн. Це може пояснюватися подорожчанням сировини й матеріалів, зростанням тарифів на енергоносії, логістичних витрат, а також підвищенням витрат на оплату праці. Випереджальне зростання витрат порівняно з прибутком свідчить про наявність резервів для підвищення ефективності витратної частини діяльності.

Чистий фінансовий результат підприємства у 2024 році збільшився на 117,1 тис. грн, що вказує на збереження прибутковості діяльності, хоча темпи зростання прибутку є нижчими за темпи зростання доходу. Це може бути наслідком високої частки змінних витрат у структурі собівартості або обмежених можливостей підприємства щодо контролю за цінами ресурсів.

Витрати на оплату праці зросли на 210 тис. грн за незмінної чисельності персоналу, що зумовило підвищення середньомісячної заробітної плати з 15 000 до 17 500 грн. Така динаміка може бути пов’язана з інфляційними процесами, необхідністю утримання кваліфікованих працівників, підвищенням мотивації персоналу та адаптацією рівня оплати праці до ринкових умов.

Загалом результати діяльності ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» у 2024 році характеризуються зростанням обсягів реалізації та фінансових результатів, що свідчить про розвиток підприємства. Водночас підвищення собівартості та відносно помірне зростання прибутку вказують на доцільність подальшої оптимізації витрат, підвищення операційної ефективності та пошуку внутрішніх резервів зростання прибутковості.

Методологічною основою роботи є чинні нормативно-правові акти, стандарти та офіційні методичні документи, що регулюють облік і управління виробничими запасами. У процесі формування понятійно-категоріального апарату та уточнення економічного змісту виробничих запасів застосовувалися формально-логічні методи, зокрема аналіз і логічне узагальнення. Для дослідження сутності виробничих запасів, їх складу, класифікації та ролі в господарській діяльності підприємства використано методи порівняння, систематизації, індукції та дедукції.

Аналіз ефективності використання виробничих запасів здійснювався з використанням методів економічного аналізу, а саме аналізу й синтезу, що дало змогу комплексно оцінити вплив запасів на фінансові результати та оборотність активів підприємства. Діалектичний підхід застосовано для дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку обліку виробничих запасів в Україні, а метод узагальнення та системного аналізу – для формування обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій за результатами дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи складається з 71 сторінки, на яких викладено матеріал кваліфікаційної роботи, вступу, трьох розділів, висновків, 15 таблиць, 8 рисунків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність виробничих запасів та їх роль у функціонуванні підприємства

Запаси є однією з найважливіших складових частин активів підприємства, і їх управління безпосередньо впливає на фінансовий стан та ефективність його діяльності. В економічному контексті запаси визначаються як ресурси, які підприємство має на момент певної дати з метою використання їх у процесі виробництва, наданні послуг або для подальшого продажу. Вони є основою для задоволення потреб у сировині, матеріалах, продуктах і товарах [1]. Запаси часто поділяють на кілька категорій залежно від призначення та стадії використання. Однією з таких категорій є виробничі запаси, які є важливою частиною ресурсної бази підприємства. Запаси визначаються як частина майна підприємства, яка призначена для продажу в звичайному курсі бізнесу, або для використання в процесі виробництва або наданні послуг. Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), зокрема МСБО 2, запаси – це активи, які утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу або для використання у процесі виробництва, а також для споживання в процесі надання послуг або виготовлення товарів [2].

Нормативно-правові акти України, зокрема НПСБО 9 «Запаси», визначають запаси як активи, що утримуються підприємством для продажу в рамках звичайної господарської діяльності, для використання у виробництві товарів або наданні послуг, а також для споживання в процесі виробництва. Виробничі запаси - це одна з основних категорій запасів підприємства, яка включає матеріали та сировину, що використовуються для виготовлення продукції або надання послуг. Це всі ресурси, які підприємство закуповує або виробляє з метою подальшого використання в процесі виробництва. Вони складаються з сировини (основні матеріали, які є основою для виготовлення

кінцевого продукту), матеріалів для допоміжного виробництва (засоби, що не входять безпосередньо до складу готової продукції, але необхідні для забезпечення виробничого процесу (пальне, мастила, інструменти тощо), запасних частин (компоненти, які використовуються для ремонту та обслуговування обладнання), напівфабрикатів (вироби, які ще не завершили виробничий процес і потребують додаткової обробки) [3]. Відповідно до НПСБО 9, виробничі запаси підприємства оцінюються за собівартістю, яка включає витрати на закупівлю, транспортування та обробку матеріалів. Згідно з МСБО 2, витрати на виробничі запаси включають всі витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і їх підготовкою до використання в процесі виробництва.

Виробничі запаси являють собою сукупність матеріальних ресурсів, які безпосередньо залучаються до процесу виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг. Їх відмінною рисою є одноразова участь у виробничому процесі, у результаті якої вони повністю споживаються та цілком переносять свою вартість на собівартість готової продукції чи наданих послуг. Залежно від економічного призначення та ролі у виробництві виробничі запаси доцільно класифікувати за функціональною участю у технологічному процесі та за їх техніко-фізичними характеристиками, такими як марка, сорт, розмір, профіль та інші якісні ознаки. За функціональним призначенням у виробництві запаси поділяються на основні та допоміжні. До основних виробничих запасів належать предмети праці, які становлять матеріальну основу готового продукту. Це, зокрема, сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби, без яких неможливе виготовлення кінцевої продукції [4, с. 108].

Допоміжні виробничі запаси не формують матеріальну основу продукту, проте забезпечують необхідні технологічні, експлуатаційні та споживчі властивості основних матеріалів або підтримують нормальне функціонування виробничого процесу. До цієї групи належать фарби, лаки та інші матеріали, що надають продукції певних характеристик, а також мастильні, обтиральні матеріали, які використовуються для обслуговування засобів праці та господарських потреб підприємства. Окремо в складі допоміжних виробничих

запасів виділяють запасні частини, тару і тарні матеріали та паливо. Запасні частини призначені для ремонту та заміни зношених або пошкоджених елементів машин і обладнання, тара та тарні матеріали використовуються для пакування, зберігання і транспортування готової продукції та матеріальних цінностей, а паливо забезпечує енергетичні потреби виробничого процесу.

Таблиця 1.1

Підходи до вивчення виробничих запасів

Автор	Визначення
1	2
О. Степаненко [4]	Авторка узагальнює економічний зміст виробничих запасів і пропонує їх розгляд у межах трьох підходів: економічного — як об'єкта управління з метою визначення оптимального обсягу; бухгалтерського — як елемента капіталу підприємства, що впливає на формування собівартості продукції; логістичного — як складової матеріального потоку, що забезпечує рух ресурсів від постачальника до споживача.
О. Кривешко, Я. Шпарик, Н. Мельник [5]	Дослідники зазначають, що в умовах воєнного стану використання виробничих запасів ускладнюється через порушення логістичних ланцюгів, дефіцит матеріальних ресурсів і високу невизначеність попиту, що негативно відображається на результатах діяльності підприємств.
М. Ф. Огійчук [6]	Автор розглядає виробничі запаси крізь призму аудиту, акцентуючи увагу на перевірці умов їх зберігання, відповідності складських приміщень установленим вимогам, наявності необхідної інфраструктури та належного кадрового забезпечення процесів обліку і руху матеріальних цінностей.
М. І. Скрипник [7]	У працях автора виробничі запаси аналізуються з позиції організації та методики аудиту із застосуванням інструментів внутрішнього контролю, планування аудиторських процедур та узагальнення результатів інвентаризації запасів.

Джерело: побудовано автором [5, 6, 7]

Фактична собівартість придбаних запасів формується з сукупності витрат, безпосередньо пов'язаних з їх отриманням і доведенням до стану, придатного для використання. До її складу належать платежі, здійснені постачальникам відповідно до умов укладених договорів, витрати на оплату інформаційних та консультаційних послуг, пов'язаних із процесом закупівлі, суми митних зборів і платежів, а також винагороди посередникам, залученим до придбання запасів. Крім того, до фактичних витрат включаються витрати на заготівлю, транспортування і доставку матеріальних ресурсів на підприємство, витрати на їх страхування та інші супутні витрати, що виникають у процесі придбання запасів.

Таблиця 1.2

Економічна сутність виробничих запасів

Показник	Категорія	Характеристика
1	2	3
Складові виробничих запасів	Сировина і матеріали	основні ресурси, що безпосередньо йдуть на виготовлення продукції
	Комплектуючі вироби	частини, що включаються в кінцевий продукт
	Паливо, енергоносії	ресурси, що використовуються для енергозабезпечення виробничих процесів
	Запасні частини	ресурси, необхідні для обслуговування та ремонту виробничого обладнання
	Напівфабрикати	продукти, які на момент придбання вже готові для подальшої обробки або складання
Функції виробничих запасів	Забезпечення безперервності виробничого процесу	підприємства повинні мати достатній запас ресурсів для підтримання стабільної роботи виробничих ліній, щоб уникнути зупинок через нестачу матеріалів
	Запас для непередбачених ситуацій	на випадок порушення ланцюга поставок або збоїв у виробництві, підприємство повинно мати певний резерв матеріалів
	Можливість знижувати витрати на закупівлю	підприємства можуть здійснювати закупівлю запасів оптом, що дозволяє знижувати собівартість одиниці продукції
	Забезпечення гнучкості у виробництві	наявність різних запасів дозволяє підприємству адаптуватися до змін у виробничому процесі або запитах споживачів
Вартість і управління запасами	Оцінка потреби в запасах	визначення кількості матеріалів, які потрібно зберігати на підприємстві для підтримки виробничого процесу без ризику затримок
	Оптимізація запасів	досягнення балансу між необхідною кількістю матеріалів та мінімізацією витрат на їх утримання
	Контроль за рухом запасів	регулярний моніторинг і облік залишків на складах, щоб вчасно поповнювати запаси

Джерело: побудовано автором за інформацією [9]

Облік запасів, які відпускаються у виробництво, можна організувати по одному з двох наведених нижче варіантів: за їх фактичною собівартістю; за обліковими цінами [10, с. 98-103].

Паливо підрозділяється залежно від цього, як воно використовується. Тобто розрізняють паливо для технологічних цілей (технологічне), пальне (рухове) та господарське (для опалення). Класифікацію запасів виходячи з

технічних властивостей використовують у технології виробництва аналітичного обліку. Ця ж класифікація береться за основу розробки номенклатури, тобто переліків матеріалів, які споживаються у виробництві. Усі види матеріалів одержують свій номенклатурний номер, який їх однозначно ідентифікує.

Якщо облік матеріальних цінностей організований за фактичної собівартості, застосовується по собівартості кожної одиниці; за середньою собівартістю; за собівартістю перших за купівель (метод FIFO). Вартість виробничих запасів має безпосередній вплив на фінансові результати підприємства. Їх надлишок може призвести до зберігання ресурсів, які не використовуються, що підвищує витрати на складування і утримання. Недостатня кількість запасів може викликати затримки в виробничому процесі [11, с. 20].

Роль виробничих запасів у функціонуванні підприємства полягає у підтримці безперервності виробництва. Без наявності достатнього запасу сировини, матеріалів або комплектуючих, підприємство не зможе продовжувати виробничий процес, що призведе до затримок у випуску продукції. При цьому забезпечується конкурентоспроможність, а саме гнучкість у виробничому процесі, можливість швидко реагувати на зміни попиту або виробничі потреби дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Раціональне управління запасами дозволяє знижувати витрати на їх утримання та зберігання, а також скорочувати витрати на закупівлю, завдяки економії на оптових закупках або знижках від постачальників. Оскільки виробничі запаси є важливим активом підприємства, їх правильне управління впливає на його ліквідність і загальний фінансовий стан. Отже, виробничі запаси відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності роботи підприємства, його здатності до адаптації в умовах змінного ринку та стабільного виробничого процесу. Їхнє оптимальне управління є основою для підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості компанії.

1.2. Класифікація та оцінка запасів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Класифікація та оцінка запасів відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні регулюється стандартом НП(С)БО 9 «Запаси» [9]. Цей стандарт визначає правила відображення в бухгалтерському обліку запасів та їх оцінку на різних етапах обігу.

Таблиця 1.3

Підходи до вивчення класифікації та оцінки виробничих запасів

Автор	Визначення
1	2
Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. [12]	Автори наголошують на відсутності універсальної класифікації запасів, придатної для застосування на всіх підприємствах. Запаси розглядаються як комплексна економічна категорія, що охоплює матеріальні ресурси, предмети та засоби праці, предмети споживання і товари, зміст і структура яких залежать від специфіки діяльності підприємства.
Титенко Л. В. [13]	Дослідниця пропонує багатокритеріальний підхід до класифікації запасів, здійснюючи їх групування за рівнем токсичності, походженням, ступенем контрольованості та небезпечності, фізико-хімічними властивостями, терміном зберігання, а також за джерелами фінансування.
Коваль Н. І. [14]	Авторка здійснює класифікацію виробничих запасів, поділяючи їх на основні матеріали і сировину, незавершене виробництво, товари, малоцінні та швидкозношувані прибори, готову продукцію

Джерело: побудовано автором за інформацією [12, 13, 14]

НПСБО 9 «Запаси» регулює облік запасів на підприємствах в Україні і визначає їх класифікацію. Згідно з цим стандартом, запаси поділяються на кілька основних груп: [9]

- матеріали – сировина, допоміжні матеріали, паливо, тару, запасні частини;
- незавершене виробництво є витратами, котрі понесені на виготовлення продукції, яка ще не завершена, але вже частково перероблена;
- готова продукція – це продукція, що пройшла всі етапи виробництва і готова до продажу або використання;
- товари – це запаси, які призначені для подальшого перепродажу в

незмінному вигляді (наприклад, сировина, куплена для перепродажу);

- витрати майбутніх періодів, якщо вони пов'язані з запасами, включаються до складу запасів і амортизуються протягом відповідного періоду.

За строком використання виділяють оборотні запаси (короткострокові) – це запаси, які планується використати протягом року або операційного циклу; необоротні (довгострокові) – запаси, які не використовуються в процесі операцій в межах року або операційного циклу (наприклад, запаси на тривале зберігання). За призначенням є виробничі (для виробничих процесів); торгівельні запаси (для продажу). Це основні категорії класифікації запасів відповідно до НПСБО 9. Ця класифікація допомагає правильно визначати облік і оцінку запасів, а також їх використання у фінансовій звітності підприємства.

Оцінка запасів за НП(С)БО 9 визначається через два основних методи. Метод оцінки за первісною вартістю – це основний метод оцінки запасів, який включає всі витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням, виготовленням чи підготовкою запасів до використання. В первісну вартість запасів входять витрати на: придбання (ціна закупки); транспортні витрати, митні збори, страхування, витрати на доставку; витрати на обробку та інші витрати, які виникають для підготовки запасів до використання.

Метод оцінки за чистою вартістю реалізації застосовується, коли чиста вартість реалізації запасів є нижчою за їх первісну вартість. Чиста вартість реалізації є очікуваною ціною продажу запасів за вирахуванням витрат на їх реалізацію (наприклад, витрати на транспортування, комісійні, витрати на маркетинг).

Отже, НП(С)БО 9 передбачає, що основними методами оцінки запасів є оцінка за первісною вартістю та оцінка за чистою вартістю реалізації (використовується у разі, якщо чиста вартість реалізації менша за первісну вартість).

На момент придбання запасів (наприклад, при купівлі товарів, сировини) підприємства можуть застосовувати різні методи оцінки. ФІФО (FIFO – перший прийшов, перший пішов) – вартість перших закуплених запасів вважається

собівартістю реалізованих запасів. Середньозважена собівартість – обчислюється середня собівартість усіх запасів на складі. Є методи ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої собівартості та нормативних затрат. Якщо запаси не використовуються тривалий час, підприємства можуть враховувати витрати на зберігання, зберігання запасів на складах, страхування і т. д. Ці витрати також можуть впливати на кінцеву вартість запасів. Запаси, які перебувають на балансі підприємства на кінець звітного періоду, оцінюються за нижчою з двох величин: собівартість або чиста вартість реалізації, наведено на рисунку 1.1.

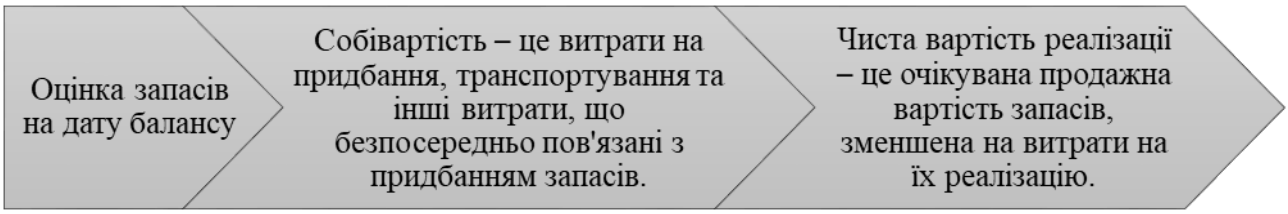

Рис. 1.1 Оцінка запасів на дату балансу

Джерело:[15, с. 93-105]

Тому, згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку України (НП(С)БО 9), класифікація та оцінка запасів враховують: види запасів (сировина, незавершене виробництво, готова продукція тощо), методи оцінки. Завдяки чітким правилам обліку та оцінки, підприємства можуть точно відображати вартість своїх запасів у фінансових звітах, що забезпечує більш обґрунтовану фінансову звітність. Класифікація та оцінка запасів відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку регулюється МСБО 2 «Запаси» (IAS 2 «Inventories»). Цим стандартом визначаються підходи до класифікації, оцінки та обліку запасів у міжнародній практиці. Основною метою є правильне відображення запасів у фінансовій звітності підприємства, щоб забезпечити коректну оцінку їх вартості на момент складання балансу.

Запаси за МСБО 2 поділяються на: сировина та матеріали – використовуються для виробництва товарів або надання послуг; незавершене виробництво – це товари, які перебувають на різних етапах виробничого процесу, але ще не завершені; готова продукція – продукція, яка повністю

завершена і готова до продажу; товари – товари для перепродажу в тому вигляді, в якому вони були придбані, без подальшої переробки [16, с. 554-555].

Запаси оцінюються за собівартістю або чистою вартістю реалізації, в залежності від того, яка з цих величин є меншою. Важливим є також те, що на момент складання фінансової звітності необхідно визначити, чи є запаси об'єктом знецінення. У разі знецінення запаси слід оцінювати за їхньою чистою вартістю реалізації, яка визначається як продажна вартість мінус витрати на продаж. Якщо вартість запасів зменшується внаслідок зменшення їх чистої вартості реалізації, підприємство повинно визнати резерв на знецінення запасів. Резерв списується або коригується при зміні ринкової вартості запасів.

Таблиця 1.4

Порівнянням оцінки при придбанні, оцінки при вибутті і оцінки на дату балансу у НПСБО 9 і МСБО 2

Критерій	**НПСБО 9 (Україна)**	**МСБО 2 (Міжнародні стандарти)**
1	2	3
Оцінка при придбанні запасів	Запаси оцінюються за собівартістю придбання, яка включає: - ціну покупки, - витрати на транспорт, зберігання, митні збори та решта витрат, які безпосередньо пов'язані з доставкою запасів.	Запаси оцінюються за собівартістю придбання, яка включає: - ціну покупки, - витрати на транспортування, митні збори, страхування та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів.
Методи оцінки при придбанні	Допускається використання різних методів для визначення собівартості запасів: - метод середньої собівартості, - метод ФІФО (First In, First Out)	Допускається використання методів: - метод середньої собівартості, - метод ФІФО (First In, First Out), - метод ідентифікації окремих одиниць запасів.
Оцінка при вибутті запасів	Для визначення вартості вибуття використовуються: - метод середньої собівартості, - метод ФІФО, - інші методи, що відповідають специфіці підприємства.	Використовуються методи: - метод середньої собівартості, - метод ФІФО, - метод ідентифікації одиничної вартості запасу.

Продовження табл. 1.4

1	2	3
Оцінка на дату балансу	Запаси оцінюються за найменшою з двох величин: - собівартістю, - чистою вартістю реалізації (що визначається як оцінка реалізації запасів на ринку за мінус витрати на їх продаж).	Запаси оцінюються за найменшою з двох величин: - собівартістю, - чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації також включає прогнозовані витрати на продаж.
Коригування вартості запасів	Якщо вартість запасів зменшується і нижча за їх собівартість, то запаси коригуються до чистої вартості реалізації (це може включати знижки, пошкодження тощо).	Якщо вартість запасів зменшується і нижча за їх собівартість, запаси коригуються до чистої вартості реалізації (аналогічно).

Джерело: побудовано автором за інформацією [17]

Особливостями застосування МСБО 2 є визнання витрат на запаси. Підприємства визнають витрати на запаси, коли ці запаси використовуються для виробництва продукції або надання послуг. Витрати також визнаються, коли запаси продаються або списуються через інші причини (пошкодження, зіпсованість тощо). А також метод обліку запасів у разі їх перевищення, мається на увазі, якщо підприємство використовує запаси більше, ніж очікувалося, або якщо ціни на них змінюються, варто визначити поточну вартість і провести переоцінку запасів відповідно до чистої вартості реалізації.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційні підходи до побудови системи обліку виробничих запасів підприємств

Побудова системи обліку виробничих запасів на підприємстві – це важлива складова управління матеріальними ресурсами, що допомагає забезпечувати ефективність виробничих процесів і зменшує витрати. Існують різні організаційні підходи до формування такої системи, залежно від характеру виробництва, масштабів діяльності підприємства, а також від того, які методи обліку й контролю використовуються.

Централізований підхід до побудови системи обліку виробничих запасів підприємств передбачає, що облік всіх матеріальних запасів (сировини, матеріалів, комплектуючих тощо) здійснюється в межах одного облікового підрозділу, який відповідає за збереження і контроль запасів на всіх етапах їх обігу. Перевагами обліку виступають зниження ймовірності помилок через централізоване управління запасами, простота контролю і аналізу, ефективність у великих підприємствах. В свою чергу, недоліком є можлива затримка в процесах постачання та використання матеріалів, обмеження у гнучкості реагування на локальні зміни попиту [13, с. 63-67].

За допомогою децентралізованого підходу кожен підрозділ або цех на підприємстві здійснює власний облік виробничих запасів. Відповідальність за контроль і облік матеріальних ресурсів несе кожен відокремлений підрозділ, при цьому керівництво підприємства здійснює загальний контроль. Перевага підходу в тому, що підвищена гнучкість у веденні обліку, є можливість швидко реагувати на зміни потреб в матеріалах у конкретних підрозділах. Недоліком виступають складнощі контролювати ефективність використання ресурсів на всіх етапах, можливість дублювання процесів і витрат.

Може застосовуватись комбінований підхід, що є поєднанням централізованого та децентралізованого обліку. Зазвичай центральний підрозділ здійснює облік основних запасів, тоді як на рівні цехів або підрозділів ведеться облік тих запасів, які безпосередньо використовуються в процесі виробництва. У такому випадку центральний облік забезпечує узагальнені дані, а локальні підрозділи мають більше автономії. Плюсом підходу є суми переваг обох підходів, можливість оптимізації як централізованих, так і децентралізованих процесів. Мінусом підходу вбачається складність у координації та інтеграції даних між підрозділами.

Схему облікового процесу виробничих запасів на підприємстві розміщено на рис. 2.1.

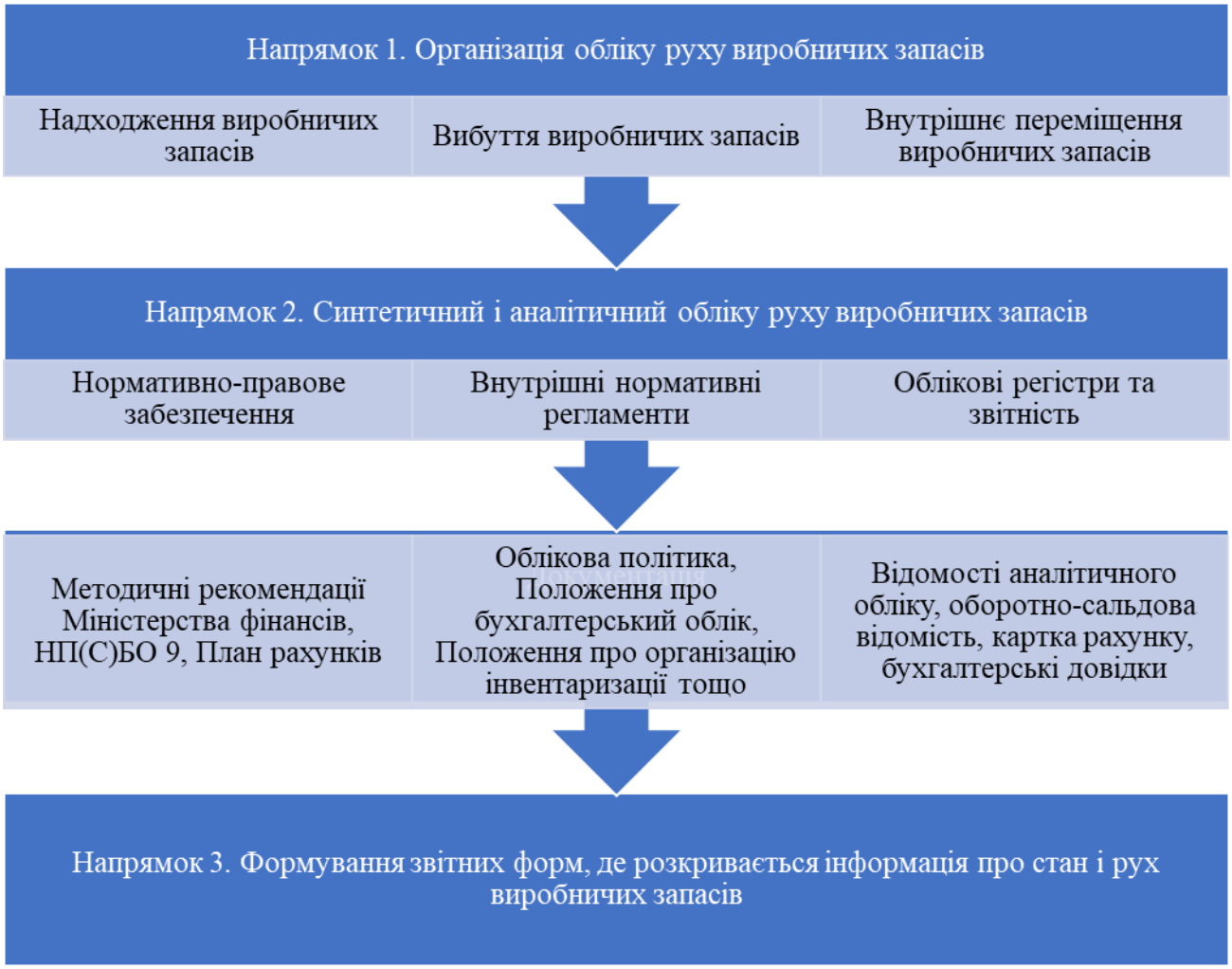

Рис. 2.1. Технологія облікового процесу виробничих запасів на підприємстві

Джерело: [14, с. 158-162]

Має значення модульний підхід, що полягає в використанні різних програмних модулів для управління різними типами запасів (наприклад, сировина, допоміжні матеріали, готові вироби). Це дозволяє інтегрувати системи обліку з іншими аспектами підприємства, такими як фінансовий облік, планування виробництва, контроль якості.

На рис. 2.2 наведено технічні прийоми обліку виробничих запасів підприємств.

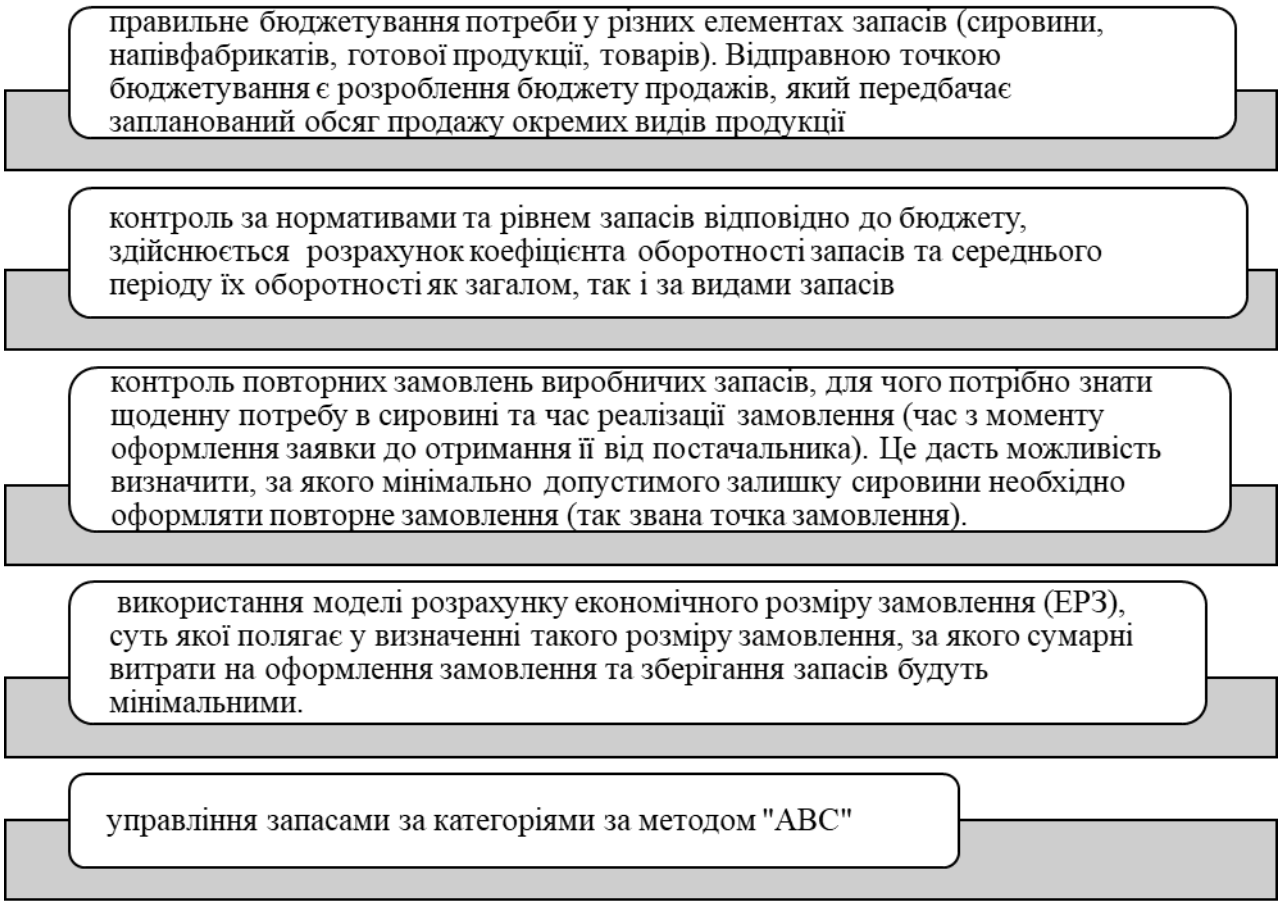

Рис. 2.2 Технічні прийоми обліку виробничих запасів підприємств

Джерело: [15]

Висока автоматизація процесів обліку, можливість швидкого внесення змін в окремі модулі, зручність у застосуванні для різних типів підприємств, все це є перевагами підходу. Потреба високих витрат на впровадження, складність у навчанні персоналу та налаштуванні системи – це є недоліками.

Системи автоматизації обліку запасів, зокрема ERP-системи (Enterprise

Resource Planning), дозволяють забезпечити високий рівень точності та ефективності в обліку матеріальних запасів. Вони включають не лише облік, а й планування, моніторинг, управління постачаннями та контролю якості. Це знижує ймовірність помилок, підвищує швидкість обробки даних, інтеграція з іншими підприємницькими процесами, а також підхід потребує високих витрат на впровадження та технічне обслуговування [16, с. 555].

Інвентаризаційний підхід полягає у регулярному проведенні інвентаризацій матеріальних запасів на підприємстві, що дозволяє контролювати їх фактичну наявність і відповідність даним обліку. Інвентаризація може проводитися раз на місяць, квартал або рік в залежності від потреб підприємства. Перевагами підходу вбачаємо високу точність даних, наявність контролю за фактичним станом запасів, недоліками є витрати часу на проведення інвентаризацій, можливі перериви в роботі під час проведення перевірок [17].

2.2. Відображення операцій з обліку виробничих запасів та рекомендації з його удосконалення

Облік виробничих запасів є важливою частиною управління фінансами та матеріальними ресурсами на підприємстві, що забезпечує своєчасне надходження, зберігання та використання матеріалів, необхідних для виробничого процесу. Першим етапом обліку є надходження виробничих запасів, що включає всі операції, пов'язані з отриманням матеріальних ресурсів від постачальників або інших джерел. Коли матеріали надходять на склад, вони зараховуються на відповідні рахунки (наприклад, 20 «Виробничі запаси» або інші рахунки залежно від типу матеріалів) [19, с. 625].

На рисунку 2.4 показано характеристику обліку рахунку 20 «Виробничі запаси».

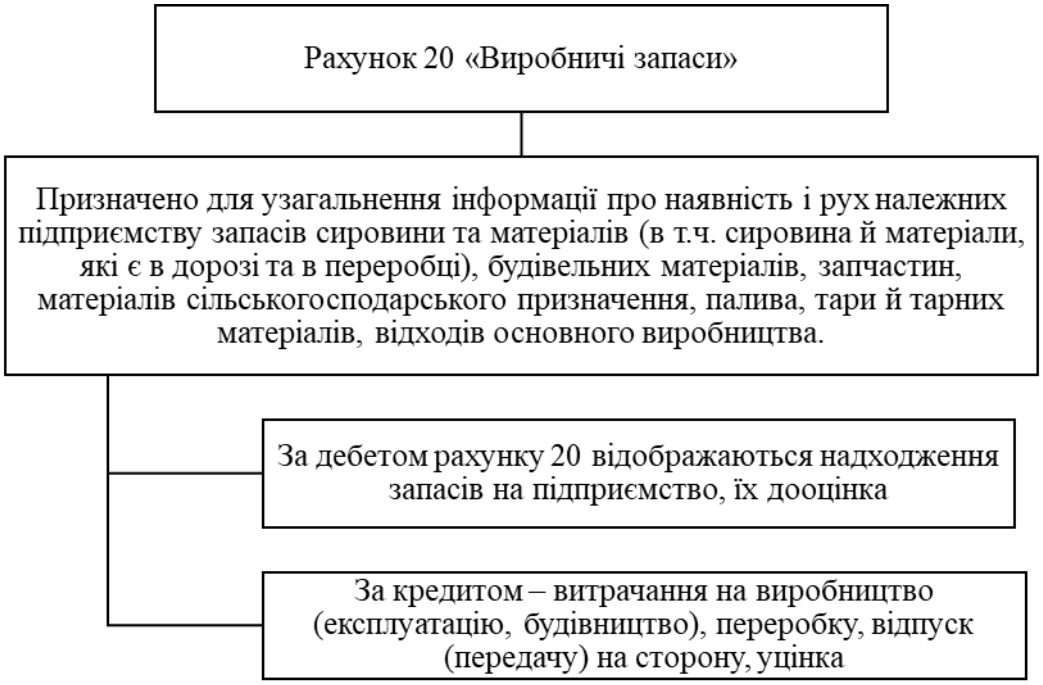

Рис. 2.3 Характеристика рахунку 20 «Виробничі запаси»

Джерело: [22]

Облік запасів виробництва у системі бухгалтерського обліку компанії здійснюється на рахунку 20 «Виробничі запаси» з деталізацією за окремими субрахунками відповідно до їх економічного призначення та напрямів використання [23].

Відображення наявності та будь якого руху сировини і основних матеріалів, які безпосередньо формують структуру готової продукції або є важливими компонентами для її створення, відбувається на субрахунку 201 «Сировина й матеріали». У межах цього субрахунку також узагальнюється інформація про основні матеріали, що застосовуються підрядними будівельними організаціями під час виконання ремонтних і будівельно-монтажних робіт. Окрім того, сюди включаються допоміжні матеріали, що використовуються для забезпечення виробничого процесу, технічних або господарських потреб. Вартість сільськогосподарської продукції, заготовленої підприємствами з метою подальшої переробки, також обліковується на цьому субрахунку.

Облік придбаних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, які використовуються для укомплектування власної продукції та потребують

додаткової обробки чи збирання, ведеться на субрахунку 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби». У випадку, коли такі вироби призначені для перепродажу і не включаються до собівартості продукції підприємства, їх вартість відображається на рахунку 28 «Товари». В залежності від строку експлуатації та способу використання обладнання, прилади загального призначення обліковуються на різних рахунках бухгалтерського обліку.

Узагальнення даних про тверде паливо, нафтопродукти, мастильні матеріали та інші види енергоносіїв, придбаних або заготовлених для виробничих, транспортних і опалювальних потреб, здійснюється на субрахунку 203 «Паливо». На цьому субрахунку також відображаються оплачені талони на пальне та газ. Якщо окремі ресурси одночасно можуть використовуватися і як матеріали, і як паливо, їх облік ведеться на підставі переважного напряму використання – відповідно на субрахунку 201 або 203. Запаси газу, призначені для технологічних та експлуатаційних потреб, також враховуються на субрахунку 203.

Рух і залишки тари, за винятком господарського інвентарю, а також матеріалів і деталей, призначених для виготовлення або ремонту тари, узагальнюються на субрахунку 204 «Тара й тарні матеріали». Для обліку будівельних конструкцій, будівельних матеріалів, деталей, комплектуючих виробів та обладнання, що потребує монтажу і застосовується під час виконання будівельно-монтажних робіт, використовують субрахунок 205 «Будівельні матеріали». Витрати на придбання обладнання, що не потребує монтажу, відображаються на рахунку 15 у момент його надходження на склад або у місця зберігання. Передача будівельних матеріалів і обладнання підрядним організаціям для виконання робіт здійснюється із списанням із субрахунку 205 на рахунок 15 після підтвердження фактичного монтажу та використання ресурсів.

Облік матеріальних ресурсів, які передаються стороннім організаціям для здійснення подальшої переробки з включенням їх вартості до собівартості

готової продукції, ведеться на субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку». Витрати, пов'язані з оплатою послуг переробних підприємств, відображаються за дебетом рахунків обліку продукції, отриманої в результаті переробки. Аналітичний облік за зазначеним субрахунком здійснюється у розрізі виконавців робіт, видів переданих матеріалів та понесених витрат, що сприяє посиленню контролю за рухом ресурсів і правильністю формування собівартості. Запасні частини, вузли, агрегати та окремі деталі, призначені для ремонту, технічного обслуговування та заміни зношених елементів обладнання, машин, інструментів і транспортних засобів, обліковуються на субрахунку 207 «Запасні частини». На цьому ж субрахунку відображається обмінний фонд повністю укомплектованих машин, двигунів та агрегатів, який формується у ремонтних підрозділах підприємства з метою забезпечення безперервності виробничого процесу та скорочення простоїв обладнання.

ДОГОВІР	• укладається між покупцем та постачальником
РАХУНОК-ФАКТУРА	• засвідчує попередню домовленість між сторонами; виписує постачальник та виставляє покупцю
ПЛАТІЖКА	• покупець на підставі рахунка-фактури сплачує • за виробничі запаси
БАНКІВСЬКА ВИПИСКА	• на її підставі здійснюється контроль за проведенням банком оплати
ПОДАТКОВА НАКЛАДНА ПОСТАЧАЛЬНИКА	• за першою подією постачальник формує податкову накладну, яка є підставою для визнання податкового кредиту з ПДВ у покупця
ПРИБУТКОВА НАКЛАДНА	• при надходженні виробничих запасів у супроводі копії видаткової накладної постачальника у покупця виписується прибуткова накладна
ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР	• складський документ, який оформлюється в натуральному вимірі
КАРТКА СКЛАДСЬКОГО ОБЛІКУ	• Відкривається в бухгалтерії на кожне найменування виробничих запасів. Застосовується для оперативного обліку руху виробничих запасів

Рис. 2.4 Схема документального оформлення господарських операцій придбання виробничих запасів згідно попередньої оплати

Джерело: [29, с. 270-274]

Процес використання запасів виробництва у діяльності підприємства полягає в їх передачі зі складу у виробництво для виготовлення продукції. Після фактичного споживання матеріальні ресурси списуються на витрати відповідних підрозділів, зокрема на рахунки 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати». Документальне оформлення таких операцій здійснюється шляхом складання накладних або актів списання. Схема відображення господарських операцій із придбання виробничих запасів за умов попередньої оплати подана на відповідному рисунку.

Регулярне проведення інвентаризації дозволяє визначити реальний стан запасів, порівнявши їх з обліковими даними. В кінці кожного звітного періоду проводиться інвентаризація для підтвердження наявності матеріальних цінностей. У разі виявлення розбіжностей між фактичними і обліковими даними здійснюється коригування (доприбуткування або списання).

У табл. 2.1 наведемо проводки операцій з обліку виробничих запасів.

Таблиця 2.1

Відображення операцій з обліку запасів виробництва

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Придбали виробничі запаси, МШП у постачальників	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети	63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками
2	Витрати на транспортування виробничих запасів, МШП	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети	63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками
3	Переміщення виробничих запасів між складами	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети
4	Використання запасів у виробництві	23 Виробництво	20 Виробничі запаси
5	Використали виробничі запаси для загальновиробничих потреб	91 Загальновиробничі витрати	20 Виробничі запаси

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
6	Використали виробничі запаси для адміністративних потреб	92 Адміністративні витрати	20 Виробничі запаси
7	Використали виробничі запаси для потреб збуту	93 Витрати на збут	20 Виробничі запаси
8	Використали виробничі запаси на будівництво	151 Капітальне будівництво	20 Виробничі запаси
9	Виявлено недостачу запасів та МШП	94 Недостача і втрати від псування цінностей	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети
10	Виявлені надлишки виробничих запасів, МШП під час інвентаризації	20 (22) Матеріали	71 Інші операційний дохід
11	Виявлені недостачі запасів	947 Недостача і втрати від псування цінностей	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети
12	Відображено дохід від реалізації виробничих запасів покупцям замовникам	36 Розрахунки з покупцями та замовникам	712 Дохід від реалізації інших оборотних активів
13	Собівартість реалізованих виробничих запасів, МШП	943 Собівартість реалізованих виробничих запасів	20 Виробничі запаси 22 Малоцінні та швидкозношувані предмети

Джерело: побудовано автором за інформацією [22, 23]

Визначення і облік втрат або утилізації матеріалів, які стали непридатними для використання або не підлягають подальшому зберіганню. Матеріали можуть бути списані в разі пошкодження, втрачених або застарілих запасів. Для списання використовуються відповідні акти [30, с. 211].

Операції обліку виробничих запасів дуже важливі для правильного ведення бухгалтерії на підприємстві. Кожна операція, пов'язана з придбанням, використанням, списанням чи переміщенням запасів, має бути відображена в бухгалтерському обліку відповідними проводками, щоб забезпечити правильний облік витрат і відображення залишків запасів на підприємстві. Для вдосконалення ведення обліку виробничих запасів, є декілька програм, які дозволяють автоматизувати процеси, пов'язані з обліком матеріальних цінностей, контролем їх руху, запасів на складах, а також обліком витрат і

звітністю.

M.E.Doc відома програма для автоматизації бухгалтерії і податкового обліку, яка також має можливість обліку товарів і матеріальних запасів. Зазвичай використовується в комплексі з іншими програмами для управління бізнесом. З переваг має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, сумісність з іншими бухгалтерськими та обліковими системами. Забезпечує формування накладних, актів, інвентаризаційних документів, облік наявності і руху матеріалів на складах [31, с. 112].

Далі виділимо BAS як сучасну систему для автоматизації бізнес-процесів, яка є розробкою вітчизняних компаній. Вона підходить для підприємств різного масштабу, зокрема для малого та середнього бізнесу. Тут вбачаємо простоту у використанні і налаштуванні, дозвіл автоматизувати складський облік, виробничі витрати, управлінський облік запасів, інтеграцію з іншими частинами бізнес-процесу, такими як бухгалтерія і фінансовий облік. Програмне забезпечення призначене для обліку товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), підтримки методів обліку запасів, таких як FIFO або середньозважена вартість, формування звітів для аналізу запасів, списання матеріалів, інвентаризація.

TradeSoft - це програмне забезпечення підходить для обліку складських запасів і управління товарно-матеріальними цінностями, яке використовується для малих і середніх підприємств. Підходить для роздрібних мереж, оптових постачальників і дистриб'юторів. Є простим в налаштуванні і використанні має зручний інтерфейс для ведення обліку товарів на складі. Виконує функції з обліку руху запасів, інвентаризації, списання товарів, забезпечує ведення карток матеріалів і запчастин. Також можлива генерація звітів про залишки і витрати на виробництво [32, с. 84-86].

Не менш важливою є програма Omega, яка забезпечує облік товарно-матеріальних цінностей, це дозволяє автоматизувати складський і виробничий облік. Підходить для підприємств середнього масштабу. Перевагами виступають підтримка складського обліку, управління запасами і планування потреб в матеріалах та легка інтеграція з іншими системами (наприклад, бухгалтерією).

Програмне забезпечення гарантує облік запасів на складах, розподіл запасів по виробничих підрозділах, а також облік витрат на виробництво, контроль витрат сировини і матеріалів.

Zebra є системою для управління складським обліком та автоматизації обліку матеріальних цінностей, розроблена для підприємств малого та середнього бізнесу. Тут важлива простота у використанні, підходить для підприємств без складних виробничих процесів, а також є можливість ведення базового обліку запасів і товарно-матеріальних цінностей. При цьому забезпечує облік на складах, переміщення товарів, контроль залишків, управління списаннями, інвентаризація [33, с. 40]. У таблиці 2.2 виділимо головні рекомендації щодо удосконалення обліку виробничих запасів на підприємствах.

Таблиця 2.2

Рекомендації щодо удосконалення обліку виробничих запасів

№ з/п	Рекомендації	Роз'яснення
1	2	3
1	Автоматизація обліку	Впровадження автоматизованих систем обліку, таких як ERP-системи, дозволяє мінімізувати людські помилки, знизити витрати часу на оформлення документів і підвищити точність обліку.
2	Використання сучасних методів оцінки запасів	Рекомендується застосовувати методи обліку, що відповідають специфіці підприємства, такі як метод середньозваженої собівартості або FIFO, в залежності від типу матеріалів і умов їх використання.
3	Інтеграція з іншими підсистемами	Облік запасів має бути тісно інтегрований з іншими підсистемами управління підприємством, зокрема з обліком виробничих витрат, фінансовим обліком та управлінням логістикою. Це дозволить знизити ймовірність помилок у фінансових звітах.
4	Регулярні інвентаризації	Проводити інвентаризацію на постійній основі, а не лише в кінці року, для запобігання втратам і зниження ризику виявлення помилок у звітності на пізніх етапах
5	Впровадження системи керування запасами	Запровадити систему, яка дозволяє автоматично відстежувати залишки і поповнення матеріалів на складі в реальному часі, що дозволить зменшити надлишки і дефіцити

Продовження табл. 2.2

1	2	3
6	Контроль за обігом матеріальних запасів	Створити механізми для контролю обігів матеріальних цінностей з метою зменшення втрат та уникнення "замороження" ресурсів.
7	Розширене навчання персоналу	Навчання працівників правильному веденню обліку та роботі з новими системами значно знижує ризик помилок та сприяє покращенню ефективності роботи

Джерело: побудовано автором за інформацією [34, с 21]

Ці заходи допоможуть покращити точність обліку виробничих запасів, знизити витрати, а також підвищити ефективність виробничих процесів на підприємстві. Всі операції документуються актами прийому, накладними, товарно-транспортними накладними тощо.

Таким чином, вибір програми для обліку виробничих запасів залежить від масштабів підприємства, специфіки виробничих процесів та потреб в автоматизації. Для підприємств підійдуть більш прості програми, такі як M.E.Doc, TradeSoft або Omega. Також варто використовувати сучасні методи оцінки запасів, інтегрувати з іншими підсистемами, проводити регулярні інвентаризації, впроваджувати системи керування запасами, контролювати обіг матеріальних запасів, розширювати навчання персоналу.

2.3. Виробничі запаси у фінансовій звітності підприємства та напрями її удосконалення у ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

У Балансі (форма № 1) запаси відображаються в ІІ Розділі активу – «Оборотні активи». Вони включають різні категорії запасів, зокрема сировину, матеріали, готову продукцію тощо. Розділ ІІ активу містить рядок 1100 «Запаси», в якому відображається сировина та матеріали, невикористані матеріали, покупні та готові вироби (товари), інші запаси (запаси, що не включені до вищезгаданих категорій, але відображаються за бухгалтерським обліком).

Рядок 1110 в Балансі відображає запаси, що не входять до інших категорій

(окрім сировини, матеріалів, готової продукції та товарів). Це можуть бути інші матеріальні ресурси або запаси, які за своєю природою не підпадають під ці категорії, але їх потрібно включити до складу оборотних активів підприємства згідно з вимогами бухгалтерського обліку. Наприклад, це можуть бути запаси, що залишаються після реалізації певних видів продукції, або специфічні ресурси, використання яких обмежено для певних умов [35, с. 140-142].

Рядок 1102 «Незавершене виробництво» показує вартість товарів або продукції, яка перебуває на стадії виробництва, але ще не завершена. Продукція в цьому випадку вже частково оброблена, однак потребує додаткових етапів для доведення до готового стану. Незавершене виробництво - це важлива складова обліку, оскільки вона відображає ресурси, що вже витрачені на виробництво, але не сформували готову продукцію.

Рядок 1103 «Готова продукція» містить інформацію про продукцію, яка була повністю виготовлена і готова до продажу або використання. Готова продукція більше не потребує додаткової обробки, вона може бути реалізована споживачам або використана підприємством для інших потреб.

Рядок 1104 «Товари» відображає запаси товарів, які підприємство закупило для подальшого перепродажу. Це матеріали або вироби, які не потребують додаткової обробки або виробничих змін і призначені для реалізації кінцевим споживачам. Це можуть бути товари для перепродажу в тому вигляді, в якому вони були закуплені (наприклад, побутова техніка, харчові продукти, одяг), продукція, що не проходить додаткову обробку і продається без змін. У Звіті про фінансові результати можуть бути вказані витрати на придбання, виробництво чи збут запасів, якщо це стосується собівартості реалізації товарів чи послуг.

Рядок 2050 «Собівартість реалізованої продукції» в бухгалтерському балансі за НПСБО показує суму витрат, які були понесені підприємством для виробництва і реалізації продукції, товарів або послуг, що були продані в певному періоді. Рядок 2050 дає змогу підприємствам правильно обліковувати всі витрати, які були понесені на виробництво і реалізацію продукції, яка була

продана в звітному періоді. Це дозволяє правильно визначити валовий прибуток, оскільки собівартість реалізованої продукції є важливою складовою для обчислення фінансових результатів підприємства [36, с. 229].

Формування собівартості реалізованої продукції здійснюється за рахунок різних видів витрат, які безпосередньо пов’язані з виробництвом та підготовкою продукції до продажу. До таких витрат відносяться витрати на сировину та матеріали, що охоплюють як основні, так і допоміжні матеріали, використані під час виготовлення реалізованої продукції. Оплата праці працівників, зайнятих безпосередньо у виробничому процесі та реалізації продукції, також включається до собівартості. Частина вартості основних засобів, таких як обладнання, будівлі та інші виробничі активи, що припадає на виробництво продукції, відображається через амортизаційні відрахування. Крім того, до собівартості відносяться витрати на енергію, транспорт, оренду приміщень, утримання та ремонт обладнання, а також витрати на обслуговування основних засобів, задіяних у виробництві. Витрати, пов’язані з доставкою продукції від підприємства до покупців, також враховуються у собівартості реалізованої продукції.

У складі фінансової звітності адміністративні витрати, відображені у рядку 2130, характеризують витрати, що виникають у процесі управління підприємством і забезпечення його загальноорганізаційного функціонування. До таких витрат відносяться витрати на оплату праці управлінського та адміністративного персоналу з відповідними нарахуваннями, витрати на професійні консультаційні, юридичні й аудиторські послуги, службові відрядження, утримання адміністративних приміщень, канцелярське забезпечення та інші загальногосподарські витрати. Формування цього показника здійснюється на підставі дебетових оборотів рахунку 92 «Адміністративні витрати», що забезпечує відображення фактично понесених управлінських витрат у звітному періоді.

У процесі реалізації продукції підприємство несе витрати, які у фінансовій звітності відображаються у рядку 2150 як витрати на збут. До їх

складу включаються витрати на транспортування та доставку готової продукції покупцям, пакування і зберігання товарів, рекламні та маркетингові заходи, оплата послуг посередників, а також витрати на утримання персоналу збутових підрозділів. Облік зазначених витрат ведеться за дебетом рахунку 93 «Витрати на збут», дані якого використовуються для формування відповідного показника Звіту про фінансові результати.

У Примітках до фінансової звітності (Форма № 5) надається детальна інформація про запаси. Вони повинні бути розкриті згідно з вимогами НПСБО 9 «Запаси». В Примітках розкриваються різні категорії запасів: сировина, матеріали, готова продукція, товари та інші запаси. Підприємство повинно зазначити, який метод обліку запасів воно застосовує (середня собівартість, ФІФО, первісна вартість). Запаси на дату балансу повинні бути вказані за собівартістю або чистою вартістю реалізації (якщо ці запаси знижуються в ціні). Вказується вартість незавершеного виробництва (якщо підприємство займається виробничою діяльністю). Розкривається в Примітках сума запасів повинна бути розкрита з поясненням щодо їх категорій (сировина, матеріали, готова продукція, товар). Підприємства також можуть надавати додаткову інформацію щодо вартості запасів на кінець року і способу коригування їх вартості.

Виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів підприємства, які використовуються для виробничих процесів, і передбачаються для використання в майбутньому. Вони складаються з різних видів сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів та інших ресурсів, які витрачаються на виготовлення продукції або на виконання робіт. Виробничі запаси є важливою складовою частиною обігових засобів підприємства і мають значний вплив на ефективність його роботи [39, с. 60-61].

У табл. 2.3 відображено фінансовий стан ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС».

Таблиця 2.3

Фінансові показники ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Показник, грн	**2022**	**2023**	**2024**	**Відхилення, грн 2024/ 2023**	**Відхилення, грн 2024/ 2022**	**Приріст, % 2024/ 2022**	**Приріст, % 2024/ 2023**
1	2	3	4	5	6	7	8
Дохід	16548800	23882800	45133400	21250600	28584600	172,73	88,98
Чистий прибуток	238400	286400	403500	117100	165100	69,25	40,89
Активи	24678300	37788900	40154700	2365800	15476400	62,71	6,26
Зобов'язання	-	36268100	38230400	1962300	-	172,73	5,41
Кількість працівників	-	7	7	0	7	-	0,00

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Отже, у 2024 році спостерігаємо збільшення доходу від реалізації продукції ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» на 21250600 грн ніж у 2023. Це більше на 88,98 %, хоча у 2023 році відбувся приріст на 172,73 %. Значне зростання доходу за період 2022-2024 років, що свідчить про ріст обсягів продажу або розширення бізнесу. Приріст доходу у 2024 році порівняно з 2023 роком склав майже 89%, а за два роки – більше 172%. Це є позитивним сигналом для підприємства, що свідчить про значне покращення фінансових результатів.

Чистий прибуток компанії також значно зріс і сягнув 403500 грн, що на 117100 грн більше ніж у 2023 році, що становить 40,89 %. Тому, чистий прибуток також має позитивну динаміку, зростаючи на 40,89% у 2024 році порівняно з 2023 роком і на 69,25% у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про те, що не лише обсяг доходу, але й ефективність витрат та операцій підприємства покращились, хоча темпи приросту не такі значні, як у доході. Активи підприємства показали стабільне зростання, але приріст у 2024 році порівняно з попереднім роком був меншим (+6,26%) порівняно з великим приростом на рівні 62,71% за два роки. Це може свідчити про стабілізацію бізнесу після інтенсивного росту в 2023 році.

Зобов'язання підприємства збільшились на 5,41% у 2024 році порівняно з 2023 роком, що може свідчити про зростання боргових зобов'язань або використання кредитів для фінансування розширення діяльності. Враховуючи зростання активів, збільшення зобов'язань може бути нормальним явищем для підприємств, що активно розвиваються. Кількість працівників не змінилася протягом трьох років, що може свідчити про те, що бізнес зростав завдяки підвищеній продуктивності існуючих працівників або автоматизації процесів, без збільшення штату.

Таким чином, за період 2022-2024 років підприємство показало значне зростання доходу, чистого прибутку та активів. Збільшення доходу на 172,73% та приріст чистого прибутку на 69,25% свідчить про успішну діяльність і здатність підприємства швидко розширюватися. Однак зростання зобов'язань може потребувати додаткової уваги, оскільки це може свідчити про більшу залежність від зовнішнього фінансування. Незважаючи на зростання активів і прибутків, кількість працівників залишилась незмінною, що вказує на високий рівень ефективності використання персоналу.

До складу активів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» входять виробничі запаси, які являють собою сукупність матеріальних ресурсів, що використовуються у процесі виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг. У фінансовій звітності підприємства зазначені запаси відображаються у складі оборотних активів, оскільки вони призначені для споживання в межах операційної діяльності протягом одного звітного року або одного виробничого циклу.

Оцінка виробничих запасів на підставі даних балансу та фінансової звітності виступає важливим елементом аналізу господарської діяльності підприємства. Такий аналіз дає змогу не лише визначити обсяг і структуру матеріальних ресурсів, а й оцінити ефективність їх використання, вплив на показники ліквідності, рівень рентабельності та загальний стан фінансової стійкості підприємства. [40, с. 1318]. Якщо в підприємства значна частина запасів складається з сировини, це може вказувати на високий рівень закупівель

або зберігання матеріалів для майбутніх виробничих циклів. Якщо на складі є великий обсяг напівфабрикатів, це може свідчити про затримки у виробничому процесі.

У табл. 2.4 проаналізовано вартість виробничих запасів за останні роки.

Таблиця 2.4

Характеристика вартості виробничих запасів за 2021-2024 роки

Показник, тис. грн	**2021 р.,**	**2022 р.,**	**2023 р.,**	**2024 р.,**	**Відхилення, грн 2024/ 2023**	**Приріст, % 2024/ 2023**
1	2	3	4	5	6	7
Запаси	15 988,6	25 102,7	29 689,0	30 734,8	1 045,8	3,5

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

У 2022 році запаси зростають до 25102,7 тис. грн. Це збільшення складає 9114,1 тис. грн (з 15988,6 тис.грн до 25102,7 тис. грн), що є значним приростом.

Приріст у відсотках: (25102,7 − 15988,6) /15988,6 *100 = 56,95 %. Це досить велике збільшення, що свідчить про інвестиції в запаси або зростання виробничої діяльності [24].

У 2023 році запаси складають 29689 тис. грн, що на 4586,3 тис. грн більше, ніж у 2022 році.

Приріст у відсотках: (29689 − 25102,7) /25102,7 * 100 % = 18,7 %. Це помітний, але менш інтенсивний приріст порівняно з попереднім роком.

У 2024 році запаси зросли до 30734,8 тис.грн, що на 1045,8 тис.грн більше, ніж у 2023 році.

Приріст у відсотках: (30734,8 −29689) /29689 *100 % = 3,52 %. Це помірний приріст порівняно з попередніми роками. Відхилення між запасами 2024 і 2023 року складає 1045,8 тис. грн. Це може бути ознакою того, що компанія зберігає належний рівень запасів для забезпечення виробничого процесу. Приріст у відсотках складає 3,52 %, що є відносно невеликим зростанням. Це може вказувати на стабільність і поступове збільшення запасів, без значних коливань чи проблем у постачанні.

Протягом 2021–2024 років запаси постійно зростали, що свідчить про збільшення обсягів виробництва або необхідність зберігання більших запасів для

забезпечення безперервності виробничих процесів. Однак темпи зростання змінювались: від значного приросту в 56,95% у 2021 році до більш помірного зростання у 2024 році (3,52%). Враховуючи, що з 2022 року приріст запасів значно сповільнився (з 56,95% до 3,52%), можна припустити, що підприємство досягло певного рівня стабільності, і зростання запасів тепер є більш помірним і контрольованим. Це може бути свідченням стабільності на ринку або оптимізації управління запасами.

Можливими причинами повільнішого зростання запасів у 2024 році стали: стабільність на ринку (якщо попит на продукцію підприємства стабілізувався, то потреба в значних додаткових запасах може бути меншою), оптимізація процесів (підприємство могло вжити заходів для зниження надмірних запасів або покращити управління ланцюгами постачання та виробництва), зростання вартості запасів (також не можна виключати, що зростання запасів частково пов'язане зі змінами в ціні матеріалів чи сировини).

Оскільки приріст запасів у 2024 році значно зменшився, компанії слід проаналізувати ефективність управління запасами та перевірити, чи є можливості для їх оптимізації, зокрема через поліпшення ланцюгів постачання та зберігання. Оскільки приріст запасів став меншим, важливо моніторити зміну попиту на продукцію та адаптувати рівень запасів відповідно до змін на ринку. Зменшення темпів приросту може також свідчити про можливості для скорочення витрат на зберігання та управління запасами. Таким чином, зростання запасів протягом аналізованого періоду було стабільним, але з поступовим зменшенням темпів приросту, що відображає, ймовірно, оптимізацію процесів або стабільність виробництва і попиту на продукцію.

Оборотність запасів – це показник, що вказує, як швидко підприємство перетворює свої запаси на реалізовану продукцію або послуги. Висока оборотність запасів є ознакою ефективного використання ресурсів, а низька – може свідчити про надлишок запасів або проблеми в виробничому процесі. У табл. 2.5 відобразимо % запасів у структурі активів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС».

Таблиця 2.5

Частка запасів в активах ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Показник, грн	**% запасів у структурі**	**2022**	**% запасів у структурі**	**2023**	**% запасів у структурі**	**2024**
1	2	3	4	5	6	7
Запаси	64,9	15 988 600	66,4	25 102 700	7,4	29 68 900
Активи	100 %	24 678 300	100 %	37 788 900	100 %	40 154 700

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

У 2022 і 2023 роках частка запасів у загальних активах ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» була високою (64,9% і 66,4% відповідно), що свідчить про значне накопичення матеріальних ресурсів (запасів) на підприємстві. У 2024 році частка запасів знизилася до 7,4%, що є різким падінням порівняно з попередніми роками. Такий різкий спад у частці запасів може вказувати на значні зміни в стратегії підприємства, наприклад, на зменшення обсягів виробництва або зміну підходів до управління запасами. Отже, причини зниження частки запасів у 2024 році вбачаємо зниження обсягів виробництва або продажів. Зменшення запасів у 2024 році може бути наслідком зниження обсягів виробничої діяльності, що в свою чергу могло бути викликано скороченням попиту на продукцію, проблемами з постачанням або іншими економічними факторами. Підприємство може вирішити скоротити виробничі запаси, щоб зменшити витрати на зберігання або утримання товарів.

РОЗДІЛ 3
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз надходження та використання виробничих запасів підприємства

Ефективне управління виробничими запасами є однією з головних умов забезпечення безперебійного функціонування підприємства та оптимізації витрат на виробництво. Аналіз надходження та використання виробничих запасів дозволяє оцінити, наскільки раціонально організовано процес їх придбання, зберігання та використання в операційній діяльності підприємства.

Облік виробничих запасів на підприємстві ведеться відповідно до чинних нормативних документів та внутрішніх положень облікової політики. Основними об’єктами обліку є: сировина, матеріали, комплектуючі вироби, паливо, тара та інші ресурси, що використовуються у виробничому процесі. Облік забезпечує точний контроль наявності запасів, своєчасне визначення потреби у поповненні та правильне відображення у фінансовій звітності [41].

Для оцінки ефективності використання запасів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» застосовуються такі показники:

1. Оборотність запасів – характеризує швидкість використання ресурсів у виробництві. Розраховується за формулою:

Оборотність = Собівартість реалізованої продукції/ Середньорічна вартість запасів. Висока оборотність свідчить про ефективне використання матеріальних ресурсів та мінімізацію їх простою.

ОЗ = 38089,2/30734,8 = 1 об/рік

Отримане значення свідчить про те, що протягом звітного року виробничі запаси підприємства в середньому здійснили лише один повний оборот. Це означає, що матеріальні ресурси тривалий час перебувають у запасах і повільно залучаються до виробничого процесу. Така ситуація може вказувати на надмірне

накопичення матеріалів, недостатньо точне планування потреб у запасах або нерівномірність їх використання у виробництві. Низька оборотність запасів негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки значні обсяги оборотних коштів відволікаються у запаси, збільшуються витрати на їх зберігання та зростає ризик морального старіння або псування матеріалів. Разом із тим, такий рівень оборотності може бути частково обумовлений специфікою діяльності ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС», зокрема сезонністю виробництва або необхідністю формування страхових запасів сировини.

2. Тривалість одного обороту запасів – відображає середній період використання запасів у днях: [42]

Тривалість обороту = Середньорічна вартість запасів /Собівартість реалізованої продукції *365. Коротший період обороту означає більш оперативне використання запасів і зменшення витрат на їх зберігання.

Т= 30734,8/38089,2*365=294,5 днів

Отримане значення свідчить про те, що в середньому один оборот виробничих запасів на підприємстві триває близько 295 днів. Така тривалість є досить значною і вказує на повільний рух матеріальних ресурсів у виробничому процесі. Фактично запаси майже протягом усього року залишаються в обігу, що підтверджує низький рівень їх оборотності, розрахований раніше. Значна тривалість одного обороту запасів може бути наслідком накопичення надлишкових матеріалів, недостатньо точного планування закупівель або специфіки виробничого циклу підприємства. У результаті зростають витрати на зберігання запасів, збільшується потреба в оборотних коштах та знижується загальна ліквідність підприємства.

3. Рівень забезпеченості виробництва запасами – визначається відношенням фактичної кількості матеріалів до планової потреби. Недостатня забезпеченість може призводити до зупинок виробництва, тоді як надлишкові запаси збільшують витрати на зберігання.

Таблиця 3.1

Контроль виконання договірних зобов’язань з отримання виробничих запасів на ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Перелік виробничих запасів	Передбачено згідно договору				Фактично поставлено				Відхилення, +; -			
	дата	кількість	ціна, грн	сума, грн	дата	кількість	ціна, грн	сума, грн	дата	кількість	ціна, грн	сума, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Деревина хвойна (м³)	05.03.2024	120	3 200	384 000	07.03.2024	110	3 250	357 500	+2 дні	–10	+50	–26 500
ДСП ламінована (лист)	10.03.2024	300	780	234 000	10.03.2024	300	780	234 000	0	0	0	0
Фурнітура металева (компл.)	15.03.2024	500	95	47 500	18.03.2024	520	92	47 840	+3 дні	+20	–3	+340
Лакофарбові матеріали (кг)	20.03.2024	200	210	42 000	22.03.2024	180	215	38 700	+2 дні	–20	+5	–3 300

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Дані таблиці 3.1, що відображають контроль виконання договірних зобов’язань з отримання виробничих запасів на ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС», дають змогу оцінити не лише дисципліну постачання, а й ефективність обліково-аналітичного забезпечення управління запасами та рівень раціональності їх використання у виробничому процесі.

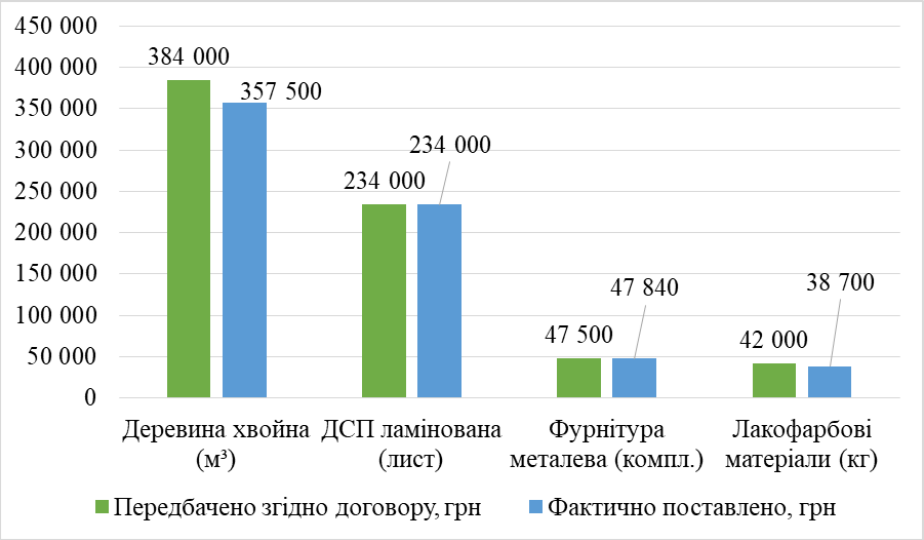

Рис. 3.1 Динаміка виконання договірних зобов'язань з отримання виробничих запасів на ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Аналіз свідчить, що облік виробничих запасів на підприємстві загалом забезпечує можливість виявлення кількісних, вартісних і часових відхилень між договірними та фактичними показниками постачання. Зокрема, по деревині хвойній зафіксовано порушення строків поставки на два дні, недопоставку в обсязі 10 м³ та одночасне підвищення ціни за одиницю на 50 грн. У результаті загальна сума фактичної поставки зменшилася на 26,5 тис. грн порівняно з договірною. Такі відхилення можуть негативно впливати на безперервність виробничого процесу, зростання внутрішніх витрат і потребу в оперативному коригуванні виробничих планів. З позиції ефективності обліку це свідчить про необхідність посилення аналітичного контролю за ключовими видами сировини, що мають визначальний вплив на основну діяльність підприємства.

Водночас постачання ламінованої ДСП здійснено повністю відповідно до умов договору: дотримано строки, обсяги та ціни. Відсутність будь-яких відхилень свідчить про належну організацію договірної роботи, ефективну взаємодію з постачальником та достатній рівень контролю з боку бухгалтерської служби. Це позитивно характеризує систему обліку запасів у частині точності планування та прогнозування потреб.

Щодо фурнітури металевої, спостерігається відхилення за строками

поставки на три дні, проте фактична кількість перевищила договірну на 20 комплектів, а ціна за одиницю була нижчою на 3 грн. У результаті загальна сума поставки зросла на 340 грн. З точки зору ефективності використання виробничих запасів, така ситуація може розглядатися як відносно позитивна, оскільки підприємство отримало додаткові ресурси за вигіднішою ціною. Однак з обліково-аналітичної позиції це вимагає коректного відображення надлишків у бухгалтерському обліку та своєчасного коригування норм запасів, щоб уникнути їх надмірного накопичення.

Аналіз поставок лакофарбових матеріалів показує затримку на два дні, недопоставку 20 кг та підвищення ціни за одиницю на 5 грн, що спричинило зменшення загальної вартості поставки на 3,3 тис. грн. Такі відхилення можуть свідчити про недостатню узгодженість між підрозділами, відповідальними за планування закупівель і контроль виконання договорів. З огляду на ефективність використання запасів, нестача лакофарбових матеріалів може призводити до збоїв у завершальних стадіях виробництва та зниження ритмічності випуску готової продукції.

Таблиця 3.2

Контроль придбання виробничих запасів на ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Перелік постачальників виробничих запасів	Видано доручень				Отримано виробничих запасів			Анульовано доручень			Відхилення, +; -
	номер	дата видачі	термін дії	Кількість запасів	дата	Номер доручення	Кількість запасів	Дата	Номер прибуткового ордера	Кількість запасів	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ВОЮР, ПП	145	04.03.24	до 08.03.24	120 м³	07.03.24	145	110 м³	–	–	–	0
ВП БУДСЕРВІС, ПП	152	09.03.24	до 12.03.24	300 листів	10.03.24	152	300 листів	–	–	–	0
ВП-ТРЕЙД, ПП	161	14.03.24	до 19.03.24	500 компл.	18.03.24	161	520 компл.	–	–	–	0
ВС БУДКОМПАНІ, ТОВ	168	19.03.24	до 23.03.24	200 кг	22.03.24	168	180 кг	23.03.24	ПО-312	20 кг	20
ВС ЖИТОМИР, ТОВ	174	24.03.24	до 28.03.24	150 кг	27.03.24	174	150 кг	–	–	–	0
ПП «Мебель-Сервіс»	179	26.03.24	до 30.03.24	250 листів	29.03.24	179	240 листів	–	–	–	0

Джерело: побудовано автором за інформацією [43]

Дані таблиці 3.2 дають змогу оцінити ефективність організації обліку придбання виробничих запасів на підприємстві через аналіз руху доручень, фактичного отримання матеріальних ресурсів, а також випадків анулювання та відхилень від запланованих показників. Такий підхід дозволяє простежити, наскільки узгодженими є процеси планування потреб, закупівлі та їх документального оформлення.

Аналіз показує, що за більшістю постачальників доручення були видані своєчасно, із чітко визначеним терміном дії, а отримання виробничих запасів відбулося в межах цього терміну. Зокрема, за операціями з ПП «ВОЮР», ПП «ВП БУДСЕРВІС», ТОВ «ВС ЖИТОМИР» та ПП «Мебель-Сервіс» відсутні анульовані доручення, що свідчить про належний рівень організації закупівельного процесу та дисципліну документообігу. Це позитивно характеризує систему обліку, оскільки зменшує ризик необґрунтованих закупівель і втрат часу на переоформлення документів.

Разом з тим, аналіз кількісних показників виявляє певні невідповідності між обсягами, зазначеними у дорученнях, та фактично отриманими запасами. Так, за ПП «ВОЮР» фактично отримано 110 м³ замість запланованих 120 м³, що свідчить про недопоставку основної сировини. Незважаючи на відсутність формально зафіксованого відхилення у таблиці, така ситуація потребує відображення в аналітичному обліку та врахування при плануванні подальших закупівель, оскільки дефіцит сировини може негативно впливати на ритмічність виробничого процесу.

Постачання від ПП «ВП БУДСЕРВІС» здійснено у повному обсязі відповідно до умов доручення, що свідчить про стабільність взаємодії з даним постачальником та ефективне узгодження потреб підприємства з можливостями контрагента. Аналогічна ситуація спостерігається і за ТОВ «ВС ЖИТОМИР», де фактичні обсяги повністю відповідають запланованим, що позитивно впливає на безперебійність забезпечення виробництва матеріальними ресурсами.

За ПП «ВП-ТРЕЙД» зафіксовано перевищення фактично отриманої кількості запасів над запланованою на 20 комплектів. Така ситуація з одного

боку підвищує рівень забезпеченості підприємства необхідними матеріалами, проте з іншого – потребує ретельного облікового відображення надлишків та аналізу доцільності їх накопичення. Надмірні запаси можуть призводити до заморожування оборотних коштів і зростання витрат на зберігання.

Особливої уваги заслуговує ситуація з ТОВ «ВС БУДКОМПАНІ», за якою частина виробничих запасів у кількості 20 кг була анульована та оформлена окремим прибутковим ордером. Наявність анульованого доручення свідчить про зміну потреб підприємства або невідповідність первинних заявок фактичним виробничим планам. Це вказує на певні недоліки у процесі планування закупівель та необхідність удосконалення аналітичної складової обліку запасів.

Відсоток списання запасів – показує частку матеріалів, що стали непридатними до використання через псування, прострочення або зношування. Мінімізація цього показника є ознакою раціональної організації зберігання та контролю запасів.

Таблиця 3.3

Динаміка списання запасів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Показник, тис грн	**2021**	**% списання**	**2022**	**% списання**	**2023**	**% списання**	**2024**
1	2	3	4	5	6	7	8
Запаси	15 988,6	1,9	25102,7	1,6	29689,0	1,4	30734,8

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Аналіз даних таблиці 3.3 свідчить про зростання загальної вартості запасів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» у 2021–2024 роках, що обумовлено розширенням обсягів діяльності підприємства та підвищенням потреб у матеріальних ресурсах. Водночас, незважаючи на істотне збільшення вартості запасів, частка їх списання має стійку тенденцію до зниження.

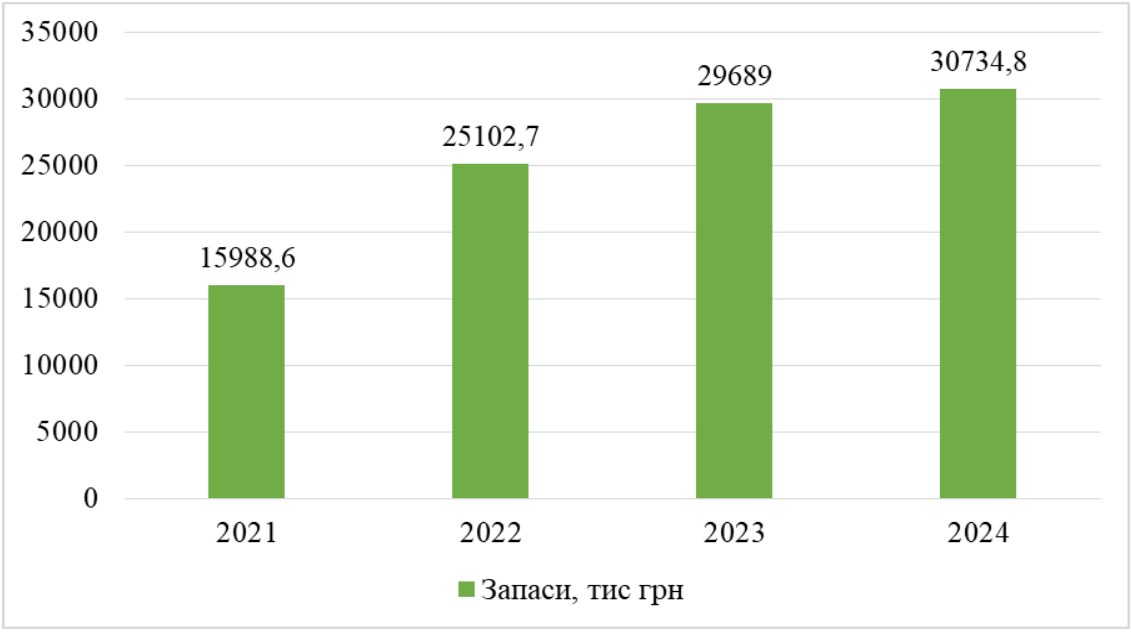

Рис. 3.2 Динаміка списання запасів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Так, у 2021 році відсоток списання запасів становив 1,9 %, що може свідчити про наявність певних недоліків в організації зберігання та контролю матеріальних ресурсів. У 2022 році значення показника зменшилося до 1,6 %, що вказує на покращення облікової дисципліни та більш раціональне використання запасів.

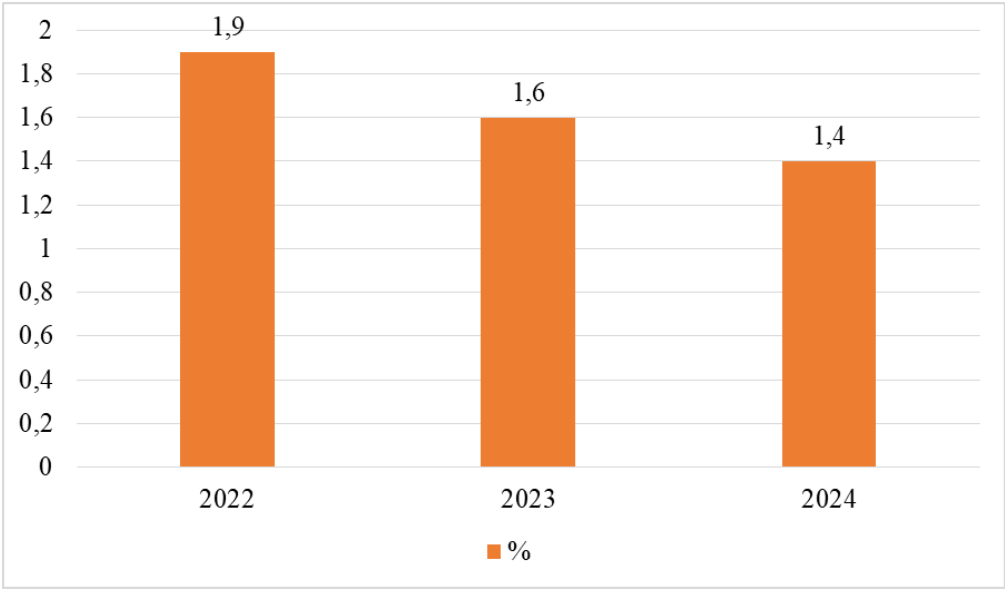

Рис. 3.3 Динаміка списання запасів ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС» у % протягом 2022-2024 років

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

У 2023 році відсоток списання знизився до 1,4 %, що є позитивною тенденцією та підтверджує ефективність заходів, спрямованих на оптимізацію складських процесів і посилення внутрішнього контролю.

У 2024 році, попри подальше зростання вартості запасів до 30 734,8 тис. грн, збереження низького рівня списання свідчить про підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами. Це дозволяє зробити висновок, що на підприємстві сформовано дієву систему обліку та контролю запасів, яка мінімізує втрати від псування і зношування та сприяє раціональному використанню оборотних активів.

3.2. Обґрунтування заходів з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами

Результати аналізу надходження та використання виробничих запасів на ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС», засвідчили наявність як позитивних аспектів у функціонуванні системи обліку, так і окремих проблем, пов’язаних з відхиленнями фактичних показників від планових, порушенням строків постачання, недопоставками та виникненням надлишкових запасів. Це обумовлює необхідність розробки комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами з метою підвищення ефективності їх використання та зниження втрат.

Першочерговим напрямом удосконалення є посилення аналітичної функції бухгалтерського обліку шляхом деталізації обліку запасів за центрами відповідальності, видами матеріалів і постачальниками. Такий підхід дозволить оперативно виявляти відхилення між договірними та фактичними показниками постачання, визначати їх причини та відповідальних осіб, а також формувати інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Зокрема, доцільним є впровадження регулярного аналізу відхилень за кількісними та вартісними показниками з відображенням результатів у внутрішній управлінській звітності.

Таблиця 3.4

Заходи з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Заходи	**Конкретна пропозиція**	**Терміни виконання**	**Очікуваний результат**	**Відповідальні підрозділи**
1	2	3	4	5
Посилення аналітичної функції обліку	Вести облік запасів за: центрами відповідальності (склад, цехи), видами матеріалів та постачальниками; щотижня формувати звіт про відхилення фактичних поставок від планових	Впровадити протягом 1 місяця; звіти щоп'ятниці	Оперативне виявлення недопоставок або надлишків; точне планування виробничих потреб	Бухгалтерія, Відділ матеріально-технічного постачання
Оптимізація контролю руху запасів	Проводити подвійний контроль при прийманні та видачі запасів: перевірка кількості, якості та відповідності дорученням	Впровадити протягом 2 тижнів; контроль щодня	Зменшення ризику втрат і псування; зниження кількості відхилень	Склад, Відділ закупівель, Виробничий відділ
Автоматизація обліку	Використовувати електронний журнал руху запасів та автоматизовані реєстри доручень і прибуткових ордерів	Протягом 2 місяців	Прискорення облікових процесів, зниження помилок, прозорість управління запасами	ІТ-відділ, Бухгалтерія
Удосконалення договорів з постачальниками	Включити в договори штрафи за недопоставку або порушення строків, а також обов'язок повідомляти про затримки щонайменше за 3 дні	Впровадити при укладенні всіх нових договорів; перегляд чинних договорів протягом 1 місяця	Підвищення дисципліни постачальників, зменшення ризику нестачі матеріалів	Відділ закупівель, Юридичний відділ

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Важливим заходом є удосконалення системи внутрішнього контролю за рухом виробничих запасів. З метою зниження ризику недопоставок, надлишків або списання матеріалів доцільно впровадити попередній та поточний контроль операцій із запасами, зокрема шляхом узгодження заявок на придбання з

фактичними потребами виробництва та наявними залишками на складах. Посилення контролю на етапі приймання запасів дасть змогу своєчасно фіксувати розбіжності та мінімізувати негативний вплив на виробничий процес.

Наступним напрямом удосконалення є оптимізація процесу планування потреб у виробничих запасах. На основі результатів аналізу доцільно переглянути діючі норми запасів, враховуючи сезонність постачань, тривалість виробничого циклу та рівень ризику зриву поставок. Раціональне нормування запасів сприятиме зменшенню обсягу надлишкових матеріалів, прискоренню оборотності оборотних активів та зниженню витрат на зберігання.

Таблиця 3.5

Заходи з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»

Етапи заходу	Конкретні дії	Старт	Завершення	Тривалість	Відповідальні
1	2	3	4	5	6
1	Аналіз існуючих норм запасів і потреб виробництва	01.01.2026	10.01.2026	10 днів	Відділ матеріально-технічного постачання, Бухгалтерія
2	Визначення сезонних коливань попиту та постачань	11.01.2026	20.01.2026	10 днів	Відділ планування виробництва
3	Оцінка ризиків зриву поставок (зовнішніх та внутрішніх факторів)	21.01.2026	25.01.2026	5 днів	Відділ закупівель, Юридичний відділ
4	Перегляд норм запасів з урахуванням аналізу і ризиків	26.01.2026	31.01.2026	6 днів	Відділ матеріально-технічного постачання, Виробничий відділ
5	Впровадження нових норм запасів і документування	01.02.2026	05.02.2026	5 днів	Бухгалтерія, Відділ матеріально-технічного постачання
6	Моніторинг ефективності нових норм запасів	06.02.2026	28.02.2026	23 дні	Бухгалтерія, Виробничий відділ, Склад

Джерело: побудовано автором за інформацією [Дод. А-Г]

Суттєве значення для підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення має впровадження сучасних інформаційних технологій в

управління запасами. Автоматизація облікових і аналітичних процесів дозволить забезпечити своєчасне отримання достовірної інформації про рух і залишки запасів, скоротити обсяг ручної роботи та знизити ймовірність помилок. Використання електронних реєстрів доручень, складських документів і звітів сприятиме підвищенню прозорості та контрольованості процесу управління матеріальними ресурсами.

Особлива увага приділяється деталізації обліку запасів за видами матеріалів, постачальниками та центрами відповідальності, оптимізації процесу планування потреб, а також впровадженню сучасних інформаційних технологій, зокрема системи ISpro, для автоматизації облікових і аналітичних процедур. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити якість обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами, забезпечити точність планування та контролю, знизити рівень списань і втрат запасів, а також сприятиме підвищенню фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

Першим етапом впровадження заходу є оцінка поточної системи обліку запасів та визначення потреб у автоматизації, включаючи аналіз внутрішніх процесів і можливостей використання ISpro для управління запасами. Другий етап – розробка технічного завдання для впровадження модуля управління запасами ISpro, включаючи налаштування електронних доручень, прибуткових ордерів і складських документів [44].

Третій етап – встановлення та інтеграція системи ISpro з існуючими бухгалтерськими та виробничими програмами підприємства. Четвертий етап – налаштування параметрів обліку в ISpro, введення даних про наявні запаси, створення шаблонів аналітичних звітів і налаштування автоматичних попереджень про нестачу або надлишок матеріалів. П’ятий етап – навчання персоналу роботі з ISpro, інструктаж щодо ведення обліку, формування звітності та контролю руху запасів у системі. Шостий етап – запуск автоматизованої системи ISpro в експлуатацію, моніторинг роботи та оперативне внесення коректив у налаштування у перші місяці

застосування. Сьомий етап – регулярний контроль ефективності роботи ISpro, аналіз достовірності даних, своєчасне виявлення помилок та вдосконалення обліково-аналітичних процедур на основі аналітичних звітів системи.

Окремої уваги потребує удосконалення договірної роботи з постачальниками виробничих запасів. Доцільним є посилення відповідальності контрагентів за порушення строків і обсягів поставок шляхом включення до договорів чітко визначених штрафних санкцій та механізмів компенсації. Це сприятиме підвищенню дисципліни постачання та зменшенню негативного впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємства.

ВИСНОВКИ

Досліджено теоретичні основи обліку виробничих запасів, визначено їх економічну сутність та роль у функціонуванні підприємства. Ефективна система управління виробничими запасами сприяє зменшенню витрат, пов’язаних з їх утриманням і зберіганням, а також дає змогу оптимізувати витрати на закупівлю матеріальних ресурсів за рахунок використання оптових постачань і отримання цінових знижок від постачальників. Оскільки запаси займають вагоме місце у структурі активів підприємства, рівень їх організації та контролю безпосередньо впливає на показники ліквідності й загальний фінансовий стан суб’єкта господарювання. Таким чином, виробничі запаси мають ключове значення для забезпечення безперервності виробничого процесу, підвищення адаптивності підприємства до змін ринкового середовища та підтримання стабільності його діяльності. Раціональне управління запасами виступає важливою передумовою зміцнення конкурентних позицій підприємства та забезпечення його фінансової стійкості в довгостроковій перспективі.

Відповідно до НП(С)БО 9 в Україні класифікація та оцінка запасів здійснюється за їх видами та методами оцінки, що забезпечує достовірне відображення їх вартості у фінансовій звітності. Міжнародний підхід до обліку запасів регламентується МСБО 2 «Запаси» (IAS 2), який визначає принципи їх класифікації, оцінки та відображення у звітності з метою коректного формування балансової вартості. Згідно з МСБО 2 запаси поділяються на сировину і матеріали, незавершене виробництво, готову продукцію та товари для перепродажу. Оцінка запасів здійснюється за собівартістю або чистою вартістю реалізації залежно від того, яка з величин є меншою. У разі знецінення запасів підприємство формує резерв, який коригується відповідно до змін ринкової вартості матеріальних ресурсі

Розглянуто організаційно-методичні аспекти формування системи обліку виробничих запасів підприємства. Здійснено аналіз організаційних підходів до побудови системи обліку та відображення операцій із запасами, надано

рекомендації щодо вдосконалення обліку, зокрема щодо деталізації аналітичного обліку за видами матеріалів, постачальниками і центрами відповідальності. Проведено оцінку відображення запасів у фінансовій звітності ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС», визначено напрями її удосконалення, що дозволяє точніше оцінювати рух і використання ресурсів, а також підвищити достовірність бухгалтерських даних.

Проведено аналіз ефективності обліку та використання виробничих запасів підприємства. Використання таблиць контролю постачання, придбання і списання матеріалів дозволило виявити відхилення між плановими та фактичними показниками, надлишки або нестачу запасів, прострочені поставки та втрати від псування. На основі отриманих даних обґрунтовано заходи з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення, що включають деталізацію обліку, оптимізацію процесу планування потреб, перегляд норм запасів з урахуванням сезонності, тривалості виробничого циклу та рівня ризику зриву поставок. Особлива увага приділена впровадженню сучасних інформаційних технологій, зокрема системи ISpro, що забезпечує автоматизацію обліку і аналітики, контроль руху запасів у реальному часі, підвищує оперативність управлінських рішень та достовірність даних.

Важливим чинником підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами є впровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація облікових і аналітичних процедур дає змогу забезпечити своєчасне отримання достовірної інформації про рух і залишки запасів, зменшити обсяг ручної роботи та мінімізувати ризик виникнення помилок. Застосування електронних реєстрів доручень, складських документів і внутрішньої звітності підвищує прозорість та керованість процесів управління матеріальними ресурсами підприємства.

Особливу роль у вдосконаленні системи обліку відіграє поглиблення аналітичного обліку запасів у розрізі видів матеріалів, постачальників і центрів відповідальності, а також оптимізація планування потреб у матеріальних ресурсах. У цьому контексті доцільним є впровадження інформаційної системи

ISpro, яка забезпечує автоматизацію облікових і аналітичних операцій та підвищує оперативність управлінських рішень. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичного забезпечення, точності планування і контролю, зниженню рівня списань і втрат запасів, а також зміцненню фінансової стабільності й конкурентоспроможності підприємства.

Процес упровадження системи ISpro доцільно здійснювати поетапно. На першому етапі проводиться оцінка чинної системи обліку запасів і визначаються потреби в автоматизації з урахуванням внутрішніх бізнес-процесів підприємства. Другий етап передбачає розроблення технічного завдання для впровадження модуля управління запасами, включаючи налаштування електронних доручень, прибуткових ордерів і складських документів. На третьому етапі здійснюється встановлення та інтеграція ISpro з наявними бухгалтерськими й виробничими програмами. Четвертий етап охоплює налаштування параметрів обліку, введення інформації про наявні запаси, формування шаблонів аналітичних звітів і встановлення автоматичних попереджень про дефіцит або надлишок матеріалів. П’ятий етап передбачає навчання персоналу роботі в системі та інструктаж щодо ведення обліку й контролю руху запасів. На шостому етапі система вводиться в експлуатацію з подальшим моніторингом її функціонування та коригуванням налаштувань. Завершальним етапом є постійний контроль ефективності використання ISpro, аналіз достовірності даних і вдосконалення обліково-аналітичних процедур на основі сформованих звітів.

Окремого вдосконалення потребує договірна робота з постачальниками виробничих запасів. Доцільним є посилення відповідальності контрагентів за недотримання строків і обсягів поставок шляхом включення до договорів чітко визначених штрафних санкцій і механізмів компенсації. Це сприятиме підвищенню дисципліни постачання та зменшенню негативного впливу зовнішніх чинників на господарську діяльність підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заюков І.В. Вплив запасів на фінансові результати підприємств України № 1(53) (2024). Вінниця. 2024. URL: https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/15982 (дата звернення: 28.12.2025).
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) від 12.03.2013 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 28.12.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 3257-IX від 14.07.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 18.12.2025).
4. Степаненко О.І. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. Вип. 47. С. 108−114. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/21.pdf (дата звернення: 18.12.2025).
5. Кривешко О.В., Шпарик Я.Я., Мельник Н.В. Особливості управління запасами в кризових умовах. *Ефективна економіка*. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10301 (дата звернення: 18.12.2025).
6. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник. Київ : Алерта, 2016. 1040 с. (дата звернення: 18.12.2025).
7. Степаненко О.І. Товарні запаси як об'єкт обліку та управління: науково-практичний підхід. Науково-практичний журнал "Цифрова економіка та економічна безпека". Одеса, 2024. № 2(11). С. 157-163. (дата звернення: 18.12.2025).
8. Бержанір І.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168 (дата звернення: 18.12.2025).

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку Н(с)ПБО 9: Наказом Міністерства фінансів України N 588 (z1020-20) від 29.09.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення: 18.12.2025).
10. Кулинич М.Б., Сорока С.В. Особливості інформаційного забезпечення системи управління витратами підприємства. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 41. С. 98-103. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19519/1/kulynych.pdf (дата звернення: 18.12.2025).
11. Сич Д.М. Управлінський облік і аналіз фінансових результатів діяльності виробничих підприємств. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ: КНЕУ, 2019. 20 с. (дата звернення: 18.12.2025).
12. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63–67. (дата звернення: 18.12.2025).
13. Титенко Л. В. Удосконалення формування первісної вартості виробничих запасів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 158-162. (дата звернення: 18.12.2025).
14. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2017. № 7. С. 93-105. (дата звернення: 18.12.2025).
15. Осадча О. О. Інформаційне забезпечення результатів господарської діяльності. *Обліково-аналітичні підходи*. монографія. Рівне : НУВГП, 2020. 307 с. (дата звернення: 18.12.2025).
16. Шарманська В.М., Новицький П.В. Облік виробничих запасів за НП(С)БО та МСБО: порівняльна характеристика. «*Молодий вчений*». 2021. № 1 (53). С. 554–555. (дата звернення: 18.12.2025).
17. Мелень О.В., Полтавець О.В. Фінансові результати діяльності підприємства: визначення, класифікація, управління. *Вісник Національного технічного*

університету «ХПІ». 2020. Вип. 46. (дата звернення: 18.12.2025).

18. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік: підручник. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 480 с. (дата звернення: 18.12.2025).
19. Васільєва Л. М., Соколенко А. І. Сучасні проблеми та напрямки вдосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2022. № 4 (44). С. 623-625 (дата звернення: 18.12.2025).
20. Верига Ю. А. Облікова політика підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2021. 315 с. (дата звернення: 18.12.2025).
21. Гудзенко Н.М., Гибало Ю.В. Виробничі запаси як об'єкт обліку та їх класифікація. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців. Вінниця, ВНАУ. 2023. С. 28-31.
22. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказом Міністерства фінансів України № 10 від 10.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 28.12.2025).
23. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України 28 грудня 2011 р. № 1557/20295. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text (дата звернення: 18.12.2025).
24. Снісаренко Д.Я., Кулик Ю.М. Напрями удосконалення обліку та контролю виробничих запасів на підприємстві. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки: тези доповідей І Міжнародної науково - практичної інтернет - конференції* (м. Ужгород, 21 квітня 2017 р.). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2023. С. 202 – 204 (дата звернення: 18.12.2025).
25. Сайт Державної служби статистики України. Активи. 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 28.12.2025).

26. Максименко І.Я., Васильченко Е.В. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування товарів через інтернет-торгівлю. *Молодий вчений*. 2020. №9.
27. Рубан Л.О., Яковенко Т.І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 34. С. 319-324.
28. ТОВ «БЕВЕРЛІ-ВУДС»: Офіційна сторінка. https://beverly.prom.ua/ua/contacts (дата звернення: 28.12.2025).
29. Дмитренко А.В., Балабась І.В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. Економіка і регіон. 2021. № 2 (57). С. 149-152.
30. Гадзевич О.І., Шпатиковська Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Економіка і суспільство. 2024. №6. С. 344-348.
31. Бунда О.М., Войналович Н. М. Особливості застосування методів обліку виробничих запасів. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.* 2020. № 12. С. 103–112.
32. Колісник О.П, Мазурок О.Р. Теоретико-методичні аспекти управління запасами. Український економічний часопис. 2024. № 3. С. 58-64. URL: https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/319/303 (дата звернення: 28.12.2025).
33. Гамова О.В., Козачок І.А., Ашифіна Т.Ю. Удосконалення обліку виробничих запасів та оцінка фінансового стану. *Економічна наука : Інвестиції: практика та досвід.* 2023. № 2. С. 33–40.
34. Глухова В.І. Обліковий та управлінський аспекти сутності та класифікації виробничих запасів підприємства. *Облік і оподаткування : Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2020. № 10 (42). Т. 2. С. 15–21.
35. Домбровська М. Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні згідно національних стандартів. *Інноваційна економіка*. 2021. №7(26) . С. 137-142.
36. Дутчак І. Б. Особливості обліку транспортно-заготівельних витрат. *Сталий розвиток економіки*. *Всеукр. наук.-виробн. журнал.* 2020. №4(7) . С. 229-232.

37. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2024. 217 с.
38. Кирильєва Л.О., Волинець М., Лепкова К. Трансформація процесу формування обліково-аналітичного забезпечення управління запасами в умовах цифровізації. *Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці. Збірник матеріалів Міжнародної науково практичної інтернет-конференції, Ломжа* Харків. Частина 1. 2024. 348 с. с.220-224.
39. Круковська О. В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. *Економічна наука : Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 58–61.
40. Очеретько Л.М., Романова Ю.Ю. Проблеми та удосконалення організації обліку виробничих запасів. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. № 11
41. Літвінова В., Блігадір М. Сутність та визначення категорії «запаси підприємства». *Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024 рік. Том 9. № 4* URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/ujae_2024_r04_a19.pdf (дата звернення: 18.12.2025).
42. Одношевна О., Пильгун О., Біловол Є. Аналітична діагностика ефективності використання запасів підприємством, як елемент оптимізації системи ведення обліку та контролю. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. Issue 15. (дата звернення: 18.12.2025).
43. ПП «Мебель-Сервіс»: Офіційна сторінка. URL: https://mebelservice.com/ (дата звернення: 21.12.2025).
44. ERP-система ISpro: Офіційна сторінка. URL: https://intelserv.net.ua/blog/material/id/639 (дата звернення: 21.12.2025).